Χειραγωγία

MANVDVCTIO
AD
Artem Rhetoricam,

Ante paucos annos in priuatum quorundam Scholarium uſum concinnata, nunc verò in ſtudioſæ juuentutis uniuerſæ gratiam publici juris facta.

Opera & ſtudio THOMÆ VICARSI
in Artibus Magiſtri & Coll: Regin:
Oxon: Socij.

LONDINI
Typis AVGVSTINI MATTHÆI
Anno Domini
CIƆIƆCXXI.

INSIGNISSIMO VIRO,
D.D. POTTERIO COLLEGII REGINÆ APVD
OXONIENSES PRÆPOSITO DIGNISSIMO,

EXIMIIS ETIAM VIRIS EIVSDEM COLLEGII SOCIIS,

NEC NON COHORTI STVDENTIVM VNIVERSÆ,

HOCCE AMORIS ET
OBSERVANTIAE MONVMENTVM

D. D. C. Q. INDIGNISSIMVM AQVILAGRARIÆ
FVNDATIONIS MEMBRVM THOMAS VICARS.

ADMODVM REVERENDO IN CHRISTO Patri ac Domino multis mihi nominibus colendiſſimo *Georgio Carletonio* diuina prouidentia Epiſcopo *Ciceſtrienſi* εὐδαιμονεῖν.

Memini (Præſul Ampliſſ:) DD. Airayum, fulgentiſſimum illud Sydus Boreale, amicum tuum, ſolem meum, qui paucis ab hinc annis non ſine magno dolore meo & communi fidelium planctu mortem vita commutauit, conqueri ſolitum fuiſſe, quod non diſtincte ſatis & methodice pueri nunc dierum prima Rhetorices fundamenta imbiberent, nec rationem ſatis expeditam orationes componendi aut reſoluendi ad manus haberent. Animaduertit hoc ſagaciſsimus vir in tyruncu-

χρήστος ἀνὴρ κοίνον ἄγαθόν,
Menander.

runculorum exercitiis, quibus pro more ſuo interfuit vigilantiſsimus Præpoſitus. Grauiſsimi viri vocem avide non ſemel arripui, quæ animo meo tam validè inhæſit, vt iſti ſtatim morbo, non inficior, remedii nonnihil à dextimo quopiam Rhetore & artium humaniorum primipilo ſummis expeterem votis & exoptarem. Verum cum à nullo, quod ſciam, adornationē hanc, quam agredior orationum, ſaltem non tam facili & perſpicua methodo pertractatam viderim, non potui mihi ipſi temperare, quin quod ille prudētiſsime in nonnullis pædagogis deſiderauit, ipſe pro virili mea ſubſtituerem. Eoque magis penſum hoc in me (licet ſoluendo non ſum) ſuſcepiſſe videor, quod venerandus ſenex, cui me totum conatuſque meos vniuerſos conſecraueram, paulo ante ἀποθέωσιν, deſignauerat me Lectionis in alma do mo noſtra nomine quidem Rhetoricæ,reipſa Grammaticæ qualemcunq; Prælectorem. Vt ergo mentis meæ inſtitutum exponam quam breuiſsimè, nullus certe animus mihi fuit alius, quam vt præceptiones quaſdam haberent tyrones & regulas, quibus freti & innixi,in oratoria arte cum utilitate verſari, tandemq; in eadem ipſi etiam cum laude (qd certe difficillimum eſt) aliquando excellere poſſent. Si illius, quod mihi in primis votis fuerat,compos fuero, probè me meo functum munere putabo: ſin aliter euenerit,voluntatem tamen meam ſtudiumq; propagandi literas nullus literarū fautor vel alumnus improbandum,ſat ſcio, iudicabit. Alios vero vitilitigatores ego quidē ne titivilitio facio, qui cum ſua non edant in aliorum ſcriptis pluſquam ingenioſe ſunt nequam, *quos* tamen ni fallor, *pudeat ſeſe literis ita abdi-*

M.Cicer.pro Archia.

diſſe, ut nihil poſſint in communem vſum proferre. Illos ego rogatos velim, ut noſtra nollent carpere, ſed edãt ſua. Et certe *ſi quis putet ſe poſſe meliorem fœtum producere, debet hanc utilitatem cum poſteris communicare; omnes n. ad cæterorum quoq; commoda nati ſumus, ac iubemur à Deo illud talentum exercere pro viribus, q̃d nobis à diuina clementia conceſſum eſt.* Sed iſtos (quia mihi cum ſurdis res eſt) longiore non dignabor alloquio. Tuã vero (Reuerende Pater) humanitatem imploro, ut quæ Collegii inprimis Reginenſis & ſtudii deinde generalis commodo concinnauerim, candide, ut ſoles omnia, interpretari, & in clientelam tuam recipere non dedignari velis. Tuæ autem Amplitudini iſta vt dicarem, non modo ſtudii mei ratio debitumque officium, verumetiam benignitas tua propenſuſque in me animus poſtularunt.

Natal. Com. Mytholog. li. 8. c. 22.

Quam parum imò nihil boni ex meipſo poſſum probe novi; at vero (libenter verba Apoſtoli uſurpabo) χάριτι θεοῦ εἰμὶ ὅ εἰμι. Et ſi quid vel in hac arte inferiori & inſtrumentaria profecerim, illius ſolummodo gratiæ acceptum refero. *Si quid itaque in hoc opere dixero quod placeat amicorum deſiderio, non eſt meæ indigentiæ ſed divinæ ſufficientiæ. Si quid vero forſitan ita dixero, vt nec ſufficere amicorum poſſit deſiderio, nec placere, non eſt ſufficientiæ diuinæ, ſed indigentiæ meæ. Proinde Chriſtiana charitas utrobiq; operis ſui partes exhibeat, ut & ſufficientiam Dei humiliter agnoſcat & indigentiæ ſeruili patienter ignoſcat.* Deus Opt. max. Amplitudinem tuam bono Eccleſiæ reiq; publicæ, nobis etiam Academicis quam diutiſsime conſeruet incolumem.

1 Cor. 15. 10.

Fulgent. Epiſt. 3 c. 3,

Amplitudini tuæ
addictiſs.

THO: VICARSIVS.

PRÆFATIO, IN QVA ratio operis exponitur, ad venerabilem virum & integerrimum amicum meum *Thomam Wilſonium* Eccleſiæ Georgianæ paſtorem vigilantiſſimum & baſilicæ Chriſti Cantuarienſis Concionatorem eximium conſcripta.

Cic. pro Arch.

QVOD privatis aliquando ad te miſſis literis (vener: vir) pollicitus ſum, illud ut iam præſtem latiſsima patet porta, faventiſsimuſq; ſpirat Favonius. Quam ſubmiſſè ſempèr de meipſo, propriæ tenuitatis conſcius, ſenſerim, res ipſa teſtatur: quam amicum & candidum (ne quid ultra dicam) de labore meo calculum ſubiecerint alij, graviſsimi doctiſſimiq; viri iam primum expertus ſum. *Qui non modo ad ſuſpiciendam & ingrediendam rationem horum ſtudiorum principes mihi extiterunt*, verum etiam hortatu & epiſtolis me rogatum habuerunt ut χειραγωγίαν hanc præceptis adornatam optimis & clariſsimorum Rhetorum authoritate firmatam velim tandem in lucem emittere. Hæſi nonnihil temporis monitiſque amicorum ſurdas aures accommodavi, verum cum acrius inſtarent, neque potuerim amplius eorum voluntati reſiſtere, precibus victus, in publicam ſtudioſorum utilitatem non invitus emitto. Tibi verò præcipuè (erudite vir) Manuductionem iſtanc nuncupare volui, tum quia tu ipſe ſatis iam mihi ſpectatus amicus & probè exercitatus orator, utpote qui à teneris unguiculis hac in arte educatus, de præceptis hiſce ſolidè, ut orator, ſyncerè, ut amicus diiudicare noveris; tum etiam quòd merita in me tua longè maxima non patientur me ingratum oblitumve beneficiorum tuorum. Quod quidem eò feci ſtudioſius, quod magna pars iſtarum Meditatiuncularum exivit in chartam, cum domum tuam habuerim diverſorium, & te hoſpitem. O me beatum feliciqúe natum ſydere, qui talem hoſpitem, tam benignum, tam pium, tam ſyncerum habuerim, tantillus tantum! O quanta videor perfundi voluptate, quoties memoriam mihi refrico iſtius temporis, quo apud te hoſpites non inviti detinebamur, & quoties ſubit mihi in mentem quomodo Defeſſum *laboribus* (ut poetæ verbis paululum immutatis utar) Cœleſti *recreatus ſorte vicarium.*

Horat. l. 3. od. 24.

At puerilia ſunt iſta. fateor; & oculis tuis plane indigna. Tu vero memineris iſta pueris dictata, in puerorum gratiam, qui ſummum oratoriæ artis faſtigium per ἔκβασιν quandam ſive gradus, & εἰσάγωγην ſive exempla velim attingere, conſcripta; te vero ipſum non tam operis Lectorem, quam operæ meæ (ſi qua ſit) Patronum. *Ad te proinde ſcripſerim iſta non propter te*, ut appoſitè Bernardus.

Rhetorica pueris eſt perdiſcenda. Nam & ipſos eloquentiæ Romana &c.

Vid. Auguſtin. de doct. Chriſt. lib. 4 cap. 3.

Bern. l. 3. de Conſiderat. cap 7.

Sed nimis forſitan brevia ſunt iſta tua σχεδιάσματα. At enim ea ſemper mihi mens fuit, ut in docendo vitetur diligenter non modò prolixitas, ſed omnis etiam profuſior methodus. Hîc certè, ſi uſpiam, illud obtinet, μέγα βιβλίον μέγα κακὸν. Iſta quæ tradimus præcepta ſatis poſſunt facere cordato & ſtudioſo iuveni, præcipuè ſi Phœnicis alicuius cura accedat, ſtipiti vero & plumbeo

οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα. *Plato in Phædone.*

plumbeo nihil poteſt eſſe ſatis. Audiamus hac de re, ſi placet, magnum illum Quintilianum. *Vt* Quint. l8. Inſtitut. ad initium. *rationem inueniendi & diſponendi per omnes numeros penitus cognoſcere ad ſummam ſcientiæ neceſſarium eſt: ita incipientibus breuius ac ſimplicius tradi magis conuenit. Aut enim difficultate inſtitutionis tam numeroſæ atq; perplexæ deterreri ſolent, aut eo tempore quo præcipuè alenda ingenia, atquè indulgentia quadam enutrienda ſunt, aſperiorum tractatu rerum atteruntur.* Quod ſi quis longioris iſtorum quæ proponimus explicationis deſiderio tenetur, habet ille authores in margine à me eo ſtudio citatos, vt legant eos, iuniores (ſi occurrant) cum gratia varietatis, nam πάντων γλυκὺς μεταβολὴ, tum etiam vice Commentarii.

Quinctiam *aliud eſt quod timeo, ne ex eo mino-* Quintil. l. 3. c. 1 *rem gratiam ineat iſte liber quod pleraque non inuenta per me, ſed ab aliis tradita continebit* eſto. At quid à me nouiter excogitatum ſtudioſorum palatis ſapidum eſſe queat? Nam,

Invida me ſpaciis natura coercuit arctis,
Ouid. *Ingenii vires exiguaſq; dedit.*

Sunt ergo quod ad materiam quædam Thomæ Freigii in quæſtionibus ἐωθιναῖς; multa Talæi, vel ſi mage placet, Butleri, qui Tropoſchematologiam ſuam quartùm iam renatam & adornatam paſſus eſt videre lucem; plurima Melanchthonis, communis Germaniæ magiſtri, in Inſtitut. Rhetor: omnia ferè longè doctiſſimi Hiperii in Rhetorica; quoad formam tamen & docendi methodum mea ſunt. Ita vt, quod de Politicis ſuis dixit ſubtilis alæ vir Iuſtus Lipſius, idem ego de hoc noſtro libello pronuncio. *In eo verè poſſum dicere,* Lipſ. *omnia noſtra eſſe, & nihil.* Neque certè eo phylautiæ ſpiritu inflatus ſum tamq; amans operis noſtri vt omnes alios authores averſari, meq; ipſum ſolummodo verſare velim tyrones, quemadmodum feciſſe videtur B. Keckerm. vir alioqui humilis, dum auditorib. ſuis (neſcio plane quo affectu) ſuadet, vt præcepta Rhetorica recentium nulla alia legant præter ſua ipſius. Neq; tam ambitioſæ ceruicis ſum, vt quemadmodum de ſua Logica dixiſſe fertur Laurentius Valla, Nullam eſſe Logicam præter Laurentinam, ego itidem de hac Rhetorica dicerem. Nullam eſſe Rhetoricam præter meam. Imò probo ego conatus & venerari ſoleo induſtriam aliorum qui minimum de hac diuina arte meruerunt, & iuniores etiam maximè rogatos velim, vt conſulant authores probatiores eoſque (modò euitentur duæ ſtudiorum peſtes, ἀταξία & tædium) non oſcitanter, vt quibuſdam mos eſt, ſed ſumma cum diligentia perlegant. *Et ſi in tanta ſcriptorũ turba, mea fama in obſcuro ſit, nobilitate & magnitudine eorũ qui nomini officiẽt meo, me conſolabor;* eorum certè felicitati & dignitati non inuidebo unquam. Mihi namq; probè conſcius ſum, quantum valeo tenuitate, & quã multis paraſangis diuina illa pectora, quæ ad ornatum huius artis aliquid contulerunt, me anteiuerint. Interim tamen neq; hoc poſſim diſſimulare, qd tyrones legendo haſce ꝑceptiunculas meas, aliorum etiam prolixiores legant Commentarios Quare, vt Quintiliani verbis utar, *Bono viro id ſatis eſt docuiſſe qd ſcierit;* Et qd L. Florus de pop. Rom. hiſtoria, *qui eius res legunt non unius populi, ſed generis humani facta diſcãt,* illud ego neq; immerito de ſcripto meo aſſeuerare me poſſe intelligo, qui legit hanc *Rhetoricã,* quid etiam in aliorum libris extat *Rhetoricus* facile perdiſcat. Sed video epiſtolam ex paruis initiis

Keck. Syſt. Rhet. Spec. l. 2. c. 1.

T. Liv. decac. 1. l. 1

Quintil. lib. 12. cap. 11.

L. Flor. lib. 1. in Prolog.

in magnitudinem fere immenſam excreviſſe. Quocirca ne longiore ambage tempora tua morer, accipe quæſo pro apophoretis tuis hanc ſtrenulam noctibus hiſce productioribus elucubratam, eo, quo à me profecta eſt animo, memor illius Artaxerxis ὀυχ ἧττον ὀιόμενος βασιλικὸν χ̀ φιλάνθρωπον ἔιναι τὸ μεγάλα διδόναι τὸ μικρὰ λαμβάνειν ἐυμενῶς χ̀ προθύμως. Atque hic ſit finis iſtius epiſtolii, *ne dupliciter te oneret minus ſuavis oratio, ſi & longa fuerit.* Vale, vir clariſſ. méque, ut facis, ama.

Plutar. Apoththegm.

Bern. de Conſid. ad Eugen. lib. 1. cap. 10.

Londini in Typographéo
ſcripſi Decemb 18.
an. virginei partus
CXↃIↃCXX.

Totus tuus

THOMAS de VICARIJS.

Vt æquus Lector univerſam dicendi facultatem noſtramq; methodum facilius teneat, totam Rhetoricam ὑπο μίαν σύνοψιν ἄγειν ϗ σωματοποιεῖν (ut cum *Polybio* loquar) hoc eſt, uno intuitu complecti & veluti in corpus quoddã redigere curauimus hac tabellula, quã ſubijcimus.

Rhetorica eſt ars rectè dicendi, eius partes quinq; ſunt.

- Inuentio *quæ tractatur*
  - *Generatim.* *Cap.* 1
  - *Speciatim in genere*
    - *Demonſtratiuo* c.2
    - *Deliberatiuo* c.3
    - *Iudiciali.* cap.4
- Diſpoſitio *quæ eſt in*
  - *Orationis partibus*
  - *Probationibus quoad*
    - *Materiam.*
    - *Formam.*
  - *Locis communibus.*
  - *Mouendis affectibus.*
  - *Diſponendis Schematibus.*
  - *Verborum electione & conſtructione.* *cap.5.*
- Elocutio *quæ eſt*
  - *Tropo*
  - *Schemato*
    - *logia. cap.6.*
- Memoria, *quæ confirmanda eſt*
  - *partim*
    - *Scriptione*
    - *Exercitatione.* *cap.7.*
- Pronunciatio *quæ definitur*
  - *Voce & Geſtu.*
    - *Cap.* 8.

Sententia viri gravis & eruditi de hoc libello quam miſsâ ad Authorem epiſtolâ conſignavit.

LEgi ſumma cum deliberatione (mi Vicarſi) Rhetoricam illam manductionem tuam, in qua, quod verum eſt liberè dicam, præcepta tua, finitiones, partitiones, & exempla mihi videntur omni exceptione longè majora, brevia insuper magiſque perſpicua, quam ulla quæ in hoc genere mihi unquam videre contigit. Optarem ſanè, prout tibi etiam in votis fuit, ut alij ex Collegis meis opus tuum perluſtrarent, ſed video illos negotijs diſtrictos & proinde hac ex parte excuſandos. Sed quod meipſum attinet, fateor me non ſine magna voluptate notas haſce perlegiſſe, quas nunc ex animo tuo tibi remitto. Nihil eſt quod verearis illas in multorum commodum prælo cõmittere. Macte animo, mi Thoma, pergito alacris, ſiſque fœlix precor numeroſæ prolis hujuſcemodi parens. Benè vale, è Coll: Exon: Oxon:

Tuus

S. C.

Πρὸς Θῶμαν Ὀυϊκάρσιον περὶ τῆς αὐτοῦ χειραγωγίας δίστιχον.

Χεῖρ λογικὴ λέγεται πρὸς ἅπαντα μαθήματα
μυσῶν:
Ταῖς αὐταῖς ἄλλην νῦν τύγα χεῖρα δίδως.

Ad eundem:

Quem non ſperarent proavorum ſecula, tandem
Tullii * Oratorem *tempora noſtra ferunt.*
Integra vita bonum, *Te,* dicendiq; peritum
Rhetorica hac (mũdo teſte) probare queunt
Carol: Robſon Art. Mag.

* *Virum bonum dicendi peritum.*

Ad Gymnaſiarchas & ſtudioſam Iuventutem.

Qui cupis arte noua dicẽdi attingere metam,
Hunc Philomuſe *brevem volue, revolue librum.*
Flexanimam *quicunq; doces, hac perlege ſcripta;*
Exiguus labor *eſt,* fructus *ἄπειρος erit.*
Tho: Geofredi Britanno-Brigas.

Editiones quorundam librorum quos ad marginem apponendos curauimus eo fine, vt quibus animus eſt præcepta hæc Rherorica fuſiùs & pluribus verbis legere, poſsint iſti dextrè promteq; loca ſecundum has editiones inuenire.

Quintilianus 8. *Pariſijs ex officina Claudij Cheualonij ſub ſole aureo.* 1527

Auguſtinus de doctr. Chriſt. Coloniæ 1553

Tullius de oratore Emendat. à Ioan. Sturmio, Argentorati. 1568

Ariſtotel. Rhetor. libri tres à Ricobono conuerſi Francofurti. 1588

Matth. Dreſſer. iterũ emendatus Lipſiæ. 1588

Soarius Fred. Ceruti adauctus Commentarijs Coloniæ. 1591

Philippo-Rameum Rhetor. Syſtem. Steinfurti 1605

Keckerm. Rhetor. eccleſiaſt. Hanoniæ apud Guliel. Anton. 1606

Alſtedii Orator Herborna Naſſov. 1612

Keck. Syſt Rhet. 8o. Hanoviæ 1612

Ioan-Georg. Groſius Baſileæ 1613

Ger. Voſsius ex chalcographia Frid. Hartmanni 1616

HIPERIVM non appoſuimus, quia cũ ex reliquis nonnulla, ex illo omnia decerpſimus. Noſtra ſunt tantũmodò facilis per erotemata docendi modus & methodus ſatis vti ſpero expedita. Tu Lector fruere opella mea & benè vale.

DA veniam ſcriptis quorum non gloria nobis
Cauſa, ſed utilitas officiumq; fuit.

TOTIVS RHETORICÆ Artificium per γένεσιν & ἀνάλυσιν dilucidè delineatum.

LIB. primus *de Geneſi oratoria.*

Caput primum.

Quid eſt Rhetorica.

EST ars rectè & ornatè dicendi. *Vt Grammatica eſt ars congruè loquendi; Logica ſolidè diſſerendi; Arithmetica benè numerandi; Geometria peritè menſurandi; Muſica concinnè canendi: Ita Rhetorica ars eſt rectè & ornatè dicendi.*

§. 1.
Quintilian. lib. 2. Inſtitut. ca. 18. Soarius Rhetor. lib. 1. cap. 1.

Vt rectè & ornatè dicat quiſpiam quot neceſſariò requiruntur?

Quinq;. Primò Invenire ſive excogitare res veras aut argumenta veriſimilia, quæ cauſam quam tractandam oratione ſuſ-

Quintilian. li. 3. c. 3. Dreſſerus lib. 1. Rhetor. pag. 46.

Soarius Rhet. li. 1 c 7.

Sturm de imitat. Orator. lib. 1. cap. 8.

Auguſtin. lib. de principiis Rhetoricæ cap. 1.

ſuſceperis probabilem reddunt. Secundò Diſponere apteq; collocare res illas & argumenta excogitata. Tertiò Eloqui, hoc eſt, inventa & diſpoſita idoneis verbis & figuris exprimere. Quartò iſta omnia, prout ſunt diſpoſita animo, memoriæ mandare & infigere. Quintò deniq; Pronunciare & ordine quæq; ſuo recitare ſumma cum vocis, vultus ac geſtus moderatione. *Hanc partitionem ſumo ex lib. 1. M. Cicer. de orat. verba Craßi ſunt, Cum eſſet omnis oratoris vis & facultas in quinq; partes diſtributa, ut deberet reperire primũ quid diceret, deinde inuenta &c. pag. 299.*

Sect. 2.

Ut invenias quid de quaq; re exactè & oratorio more dici poſſit quot ſunt conſideranda?

Quintil. lib. 3. Inſtitut. cap. 6. & ſeq.

Duo. Primò diligenter conſiderare oportet cauſam aut quæſtionem, thema ſeu negocium de quo eſt agendum, Deinceps etiam & ipſam orationem.

Quot modis in Rhetorica explicanda veniunt thema ſeu negocium & ipſa oratio?

Duob. plane modis: primò Generatim, deinde Speciatim.

Quod generalem attinet doctrinam, poteſne cauſas vel negocia ad certa revocare capita?

Negocia quidem quæ ſe offerunt in oratione tractanda ſunt infinita; perutile tamen judicarunt majores ea ad certum numerum atque ordinem redigere.

Quotnam ergo conſtituerunt illi Cauſarum genera?

Tria. Demonſtrativum, Deliberativum & Iudiciale. *Hanc partitionem ſumo ex* Ariſtotele *li.1.de Rhetor.c.3.cuius verba ſunt diſerta* ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγωντῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικον, δικανικὸν, ἐπιδεικτικὸν. *itaque ex neceſſitate ſunt tria genera orationum oratoriarum, deliberativum, iudiciale demonſtrativum.* Dreſſer.*lib.1.Rhetor.pag.50. addit Didaſcalicum cui ego adſentiri non poſſum.*

Ariſtotel.lib.1.
Rhetor.c.3.
Quintil. Inſtitut.lib 3.c.4.
Soartz lib. 1.
Rhet c 4.5.
Voſſ.Inſtitut.
lib.1.c.3. pag.23.
Alſted.Orator.
li.4.ca.3.pag.89.
Keckerm.lib. 1.
Syſt.Rhe.Spec.
cap.19.pag 546.
Dreſſ.l.1 Rhet.p.
48.

Quid eſt Demonſtrativum.

Quo demonſtratur quale quid ſit, *videlicet*, laudandumne ſit an vituperandum.

Quænam negocia ad hoc dicendi genus pertinent?

Inprimis laudationes & vituperationes: prætereca longiores narrationes ſeu deſcriptiones regionum, montium, fluviorum, ædificiorum, pomparum, conviviorum, itinerum &c. nam in illis laus aut vituperium admiſcetur.

Quid eſt Deliberativum.

Quo de aliqua re deliberamus atque conſilium capimus.

Quænam negocia ad hoc dicendi genus pertinent?

Inprimis ſuaſiones & diſſuaſiones: itemq; exhortationes, dehortationes, petitiones, conſolationes, commendationes, conciliationes &c in quibus omnibus ſuadetur aliquid aut diſſuadetur.

Quid eſt Iudiciale?

Quo excutivntur quæcunque cauſæ coram judicibus.

Quænam negocia ad hoc dicendi genus pertinent?

Inprimis accuſationes & defenſiones; deinde etiam expoſtulationes, purgationes, querelæ, de precationes, invectivæ, &c. *Hæc eſt inventio quæſtionum, quas niſi orator apud ſe diſtinctiſſimas habeat, nunquã fœliciter dicet. Alſted. Orat. lib. 4. cap. 3. ad finem.*

Genera cauſarum interdum commiſcentur, ut in oratione pro Archia Poeta & alijs videre eſt. oratio interim ſecundum principalem propoſitionem ſemper eſt denominanda. Driſſ. Rhetor. l 1. p 50.

Poſt cauſarum genera reſtat iam conſideremus orationem. quidnam ergo in illa adornanda præcipuè obſervandum occurrit?

§. 3. Oratio ſecundum partes ſuas eſt adornanda.

nanda. illæ ſex numero ſunt. Exordium, Narratio, Diviſio, Confirmatio, Confutatio, Concluſio; quas omnes pro facultate noſtra politas eſſe & artificioſè compoſitas curabimus. *Etiam illa cognoram & acceperam antè, quam de re diceremus initio conciliandos eorum eſſe animos qui audirent, deinde rem demonſtrandam &c. verba ſunt Craſſi apud M. Cic. li. 1. de Orat. pag. 299.*

Dreſſer. Rhet. lib. 1. p. 52.

§. 4.

De Exordio quænam occurrunt obſervanda?

Tria
- 1o. Quid ſit.
- 2o. Quotuplex ſit.
- 3o. Quæ ſint illius leges.

Quid eſt Exordium?

Eſt principium orationis quo auditores ad audiendum præparantur.

Ariſtotel. Rhet. lib. 3 c. 14. Quintil. l. 4. c. 1.

vide etiam Soarez lib. 2. Rhetor. cap. 2. nec non eximium virum Anthon. Schorum apud Keckerm de Rhetor. Eccleſiaſtica pag. 186. Alſted. Orator. lib. 4 cap. 10.

Quomodo preparantur auditores ad audiendum?

Si eos benevolos, attentos, & dociles reddamus.

Quibus poſſumus rationibus & modis auditores reddere benevolos?

Quatuor modis, 1. *à perſona noſtra,*

quando

quando officium aut ſtudium noſtrum in Religionem, in remp: erga amicos, erga auditores commendamus, & deinde oramus ut benigne nos audiant, 2 *ab aduerſariorum perſona*, præſertim in genere Iudiciali, cum eos in odiũ, invidiam, aut contemptum adducimus: 3 *à perſona auditorum*, ſi illos aut illorum dicta factáq; ciuiliter prædicauerimus : 4 *à rebus ipſis* ſiue negotijs, veluti ſi dicamus negocium illud de quo acturi ſumus eſſe plauſibile, honeſtum, neceſſarium, &c.

Quomodo auditores noſtros efficiemus attentos?

Attentos reddimus auditores, ſi de rebus utilibus, magnis, inuſitatis, & difficilibus, de rebus pertinentibus ad religionem, ad remp: ad ſalutem vel dignitatem auditorum ſignificemus nos dicturos, rogemuſque vt attenti eſſe velint.

Quonam poſſumus modò dociles habere auditores?

Dociles reddimus ſi nos quam breuiter & dilucidè dicturos, ſummamq; negotij ſumma cum breuitate expoſituros promittimus.

Quotuplex eſt Exordium?

Duas fecerunt Exordiorum ſpecies,

Προοίμιον, ſcil: ſiue principium & Πάροδον ſiue Inſinuationem.

Soarez.lib.2
Rhet.cap.3.

Quodnam eſt Principium?

In quo attenti, beneuoli, dociles redduntur auditores, & quidẽ apertè citraq; involucrum: præſertim quando cauſa honeſta & per ſe neceſſaria eſt, undè licet accōmodare iſtud exordiendi genus omnibus cauſis grauioribus ac honeſtis.

Quid eſt Inſinuatio?

In qua ea omnia quæ diximus peraguntur, ſed obſcurè & cum quadã diſſimulatione atq; circuitione, proinde hoc exordiendi genus non adhibetur niſi quando res, de qua agitur turpis eſt, aut animus auditoris jam antea de ea perſuaſus, aut per eos, qui priꝰ dixerint, audiẽdo fatigatꝰ ſit.

Quænam ſunt de Exordio leges?

Tres ſunt præcipuè: 1 *eſt*, Exordiũ non debet eſſe nimis longum, vel a cauſa remotum, vel aduerſarijs aliqua ratione accōmodatum: 2 *eſt*, Vnde ſumatur dicendi initium, parum refert Nam à circumſtãtijs, veluti loco, tempore, perſonis itẽ ab inſigni aliqua ſententia, a lege, ab hiſtoria item ab admiratione à fabula, à voto & ſimilibus locis incipere non eſt inſolens: 3 *eſt*, Dictionis forma in exordio erit grauis. qui-

Πᾶν προοίμιον
μακρὸν ἐπιθυ-
μοῦντι ἀκοῦσαι.
Keck. Lib. 1. Syſt.
Rhet. ca. 11. pag.
125
Dreſſerus lib. 1.
Rhetor. pag. 53.
& ſequent.
Soarez lib. 2.
Rhet. cap. 4. & 5.

quidem, ſed jucunda tamen, & grata, & ab apparatu atque affectatione aliena.

§.5.

De Narratione quot occurrunt obſervanda?

Tria
- Quid ſit.
- Quotuplex ſit.
- Quinam ſunt de ea Canones.

Ariſtot Rhet.lib. 3.ca.16.

Quid eſt Narratio?

Narratio eſt rerum geſtarum ac perinde ut geſtarum expoſitio.

Quotuplex eſt Narratio?

Ant. Scho[illegible] in dialogo apud Keck. de Rhet. Eccleſ pag.188

Duplex. Vna eſt ipſius cauſæ, altera eſt rerum ad cauſam aliquo modo pertinentium, quæ alias digreſſio nuncupatur.

Quid eſt Narratio prioris generis?

Narratio ipſius cauſæ eſt, quâ rem geſtam ſimpliciter exponimus & ſingula ad noſtram pertrahimus utilitatem.

Quænam ſolent in hac Narrationis ſpecie adhiberi?

Quinque, 1 *Partitio* qua videlicet lævandi tædij, vel perſpicuitatis cauſa, ordinem quendam in narrando ipſi monſtrabimus, 2 *Præparatio* qua de noſtro aliquid addimus cauſæ profuturum, 3. *Elevatio* quæ eſt rei vel criminis artificioſa depreſſio, 4. *Exaggeratio* quæ elevationi eſt contraria, 5. *Admonitio*, qua admonetur Auditor ut rem rectè expendat.

Quid eſt Narratio poſterioris generis, ſive digreſſio?

Eſt rerum quarundam ad cauſam aliquo modo pertinentium expoſitio, quæ tamen non incommodè omitti poterant. *Quint.l.4.c.3.*

Quando & quibus de Cauſis adhibetur iſta Narrationis ſpecies?

His de cauſis, 1. *Tranſpoſitionis* cauſa, quò videlicet commodius ad aliam orationis partem tranſeamus, 2. *Similitudinis* cauſa, quando obiter commemoratur, & oſtenditur aliquod negocium vel factum habens cum præſenti quandam ſimilitudinem, 3. *Delectationis*, ſeu exornationis cauſa, quandoquidem interdum delectat audire deſcriptionem rei cujuſpiam interpoſitam, 4. *Laudationis* cauſa, quemadmodum *Cicero* facit pro C. Balbo digrediens ad laudes *Pompeij*, 5. *Criminationis* cauſa, veluti cum aſpergitur aliquid de adverſario, odij conciliandi gratia.

Quinam ſunt de Narratione Canones?

Hi, 1. *eſt*, Narratio brevis erit, 2. *eſt*, erit dilucida, 3. probabilis, 4. *eſt*, In omni Narratione diligens haberi debet circumſtantiarum ratio, nempe ut in negotijs

Vide Dreſſer.l.1. *Rhet p* 84. *Quintil.li.4.c.2. Soarez lib.2. Rhet.cap.8. Alſted orat.l.4. cap.*11.

tijs, excutiantur cauſæ, locus, occaſio, inſtrumentum, tempus, modus, tum perſonarum decora etiam adhibeantur.

Priores tres canones aliquantulum fuſius velim vt explices, quomodo ergo fieri poteſt Narratio breuis?

Breuis erit, ſi unde neceſſe eſt, inde ſumatur initium, ſi eius rei partes non explicamus, cuius ſatis erat explicaſſe ſummam. ſi non longiùs quam quo opus eſt procedimus, ſi denique non modo id qd obeſt, verum etiam id quod nec obeſt nec adjuvat præterimus.

Quomodo autem Narratio fieri poteſt dilucida?

Dilucida erit, ſi temporum ac rerum, ut geſta ſunt, aut geri potuerunt; ordinem conſeruamꝰ, nullis additis vel prætermiſſis, vel tranſpoſitis, quæ ambiguitatem poſſent parare.

Quomodo tandè fieri poteſt probabilis?

Probabilis erit, ſi dicamus quæ ſunt conſentanea judicio naturali, conſuetudini, negotio, tum ea adnotemus quæ ex cauſis & circumſtantijs recte ſequi, & cohærere quivis intelligat.

De Diuiſione quænam occurrunt obſeruanda?

Tria { Quid ſit.
Quotuplex ſit.
Quænam ſint de ea Leges.

Quid eſt Diuiſio?

Diuiſio eſt in qua ſolũmodo dicitur de quo ſit controuerſia, & quibus ac quot potiſſimum de reb⁹ ſimus dicturi.

Dreſſer. Rhet. lib. 1. p. 92.

Quotuplex eſt Diuiſio?

Eius duas fecerunt ſpecies, una eſt quando expendimus ſimpliciter, quibus de rebus verba facere decreverimus.

Hoc autem quot fieri ſolet modis?

Duobus, 1 *Enumeratione*, cum viz. ſignificam⁹ nos plurib⁹ de reb⁹ dicturos, *deinde Expoſitione* qnando una tantũ de re ſermo inſtituitur. Hinc nõnulli hanc partẽ vocarunt Propoſitionẽ, quia viz. ſolummodo proponitur qua de re oratio ſit futura.

Quintilian. li. 4. c. 4.

Quænam eſt altera Diviſionis ſpecies?

Altera eſt quando exponimus, quid cum aduerſarijs conueniat, & quid adhuc in controuerſia poſitum eſt.

Idem ibid. ca. 5.

Quænam ſunt Diuiſionis leges?

In genere una eſt, illam eſſe partẽ orationis multo breuiſſimã, in ſpecie eſt etiã altera. utendum nempe eſſe poſteriore diviſionis ſpecie in genere cauſarum tãtum judiciali, priore vero in quocunq; genere

Quænam

§.7. *Quænam de Confirmatione occurrunt obſeruanda?*

Duo {
Quid ſit.
Quomodo fiat.

Quid eſt Confirmatio?

Confirmatio (quæ orationis pars præcipua longiſſimaq; exiſtit) eſt, in qua Colligendo diverſa argumenta, cauſæ noſtræ fidem, authoritatem, & firmamentum paramus.

Τας δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι. Ariſt. Rhetor. Lib.3.cap.17.

Oratoris officiũ prudentis eſt & providi, ut ſi in refellendo aduerſario, firmior eſſe oratio, quam in confirmandis noſtris rebus, poteſt: omnia in illum tela conferimus: ſin noſtra facilius probari, quam illa redargui poſſunt, abducere animos à contraria defenſione, ut ad noſtram conemur traducere. Cælius ex Cicerone, Lib.2. de amplitud. reg. Cœleſt. p.144.

Quomodo aptè ſit confirmatio?

Oportet ſane volentem parare Confirmationem omnes ingenij neruos in illa componenda intendere, hæcque duo præcipuè intueri, 1. *ſtatum:* id eſt, propoſitionem generalem, quæ ſummã rei, ſiue negotij de quo agitur complectitur, 2. *argumenta idonea,* ad ſtatum ſtabiliendum, quæ excogitare ac reperire artis ac prudentiæ ſingularis eſt.

Poteſtne Communis quædam argumentorum inveniendorum forma præſcribi?

Non poteſt ulla communis dari quæ accommodetur ſingulis generibus. In unoquoque enim genere cauſarum proprij ſunt loci materiam rerum dicendarũ ſubminiſtrantes, de quibus infra agetur.

§.8.

Quænam occurrunt de Confutatione adnotanda.

Duo { Quid ſit.
Quot modis fieri poteſt.

Quid eſt Confutatio?

Confutatio eſt argumentorum, quæ obijci nobis poſſent, dilutio.

Quot modis fieri poſsit Confutatio ſiue argumentorum dilutio?

Varijs certè rationibus & modis contra aduerſariorum argumenta nos tuebimur, eademque refellemus.

Quænam eſt prima ratio?

Negatio.

Quando eſt illa adhibenda?

Quando obiecta ſunt manifeſtè falſa vel certe obſcura, ſine teſtibus & argumentis allata, nec ab aduerſario comprobari poſſent, Negatur autem quandoque non modo factum eſſe, ſed oſtenditur & poteſtatem & voluntatem defuiſſe, ut dicemus poſtea in genere Iudiciali.

Soarez.lib.2. Rhet.cap.25.

Quænam eſt altera ratio?

Eleuatio,quando nempè cum cõtemptu quodã anihilamꝰ atq; irridemꝰ aduerſariorum dicta tanquã leuia &ad cauſam non pertinentia, vel ſecum pugnantia, ſtulta, incredibilia,àbſurda,judicibus ingrata.

Quænam eſt tertia confutandi ratio?

Tranſlatio, quando in alias vel res vel perſonas cauſam & culpã tranferimꝰ,verbi cauſa,fatetur ſe quiſpiã feciſſe,ſed lege, ſed cõſuetudine, ſed ſuperiorum permiſſu.

Quænam eſt quarta ratio?

Excuſatio, nam multa ſæpiꝰ occurrunt, quibꝰ qd obiectum eſt aliquo modo excuſatur, ut ætas,ſexꝰ,imprudentia,caſus,vitæ genus, inſtitutio, &c.

Quænam eſt quinta?

Deprecatio,cum viz.agnoſcit quis obiecta,ſed petit condonari.rogat ut ſui habeatur ratio, quamuis hæc rara ſit, & nomen Confutationis propriè quidem non obtineat.

Quænam eſt ſexta?

Digreſſio,ubi ab inſtituto aliquantiſper diſcedimꝰ, ut principalis cauſæ obliuionē inducamus. Interdum promittimus nos quædã dicturos de re nobis obiecta alio loco,ſenſim tamen pertranſimus,vel certè tam inuolutè attingimꝰ,ut judex ignoret, quid ſibi pronunciandum ſit. *Quæ-*

Quænam eſt ſeptima?

Regeſtio, qua qd objectum eſt non diluitur. ſed aliud quidpiam ei opponitur, ſiue par ſiue majꝰ; aut qua nos objurgamus aduerſarium, ceu qui in obijciendo honeſti metam exceſſerit, & judicum ſiue auditorum nulla moueatur reuerentia.

Quænam eſt octaua?

Inuerſio, qua docemꝰ ſignum vel cauſam contra nos allatum pro nobis facere, ut ſi obijciatur, Sepelijſti igitur occidiſti, Refellitur, imò ſi occidiſſem, non ſepelijſſem, nam qui occidit relicto cadauere mox aufugit.

Quænam eſt nona?

Abſolutio, qua interpretamur ſignum aut cauſam aliter quam aduerſarij, ut ſi illi arguant, ſepeliiſti ergo occidiſti, ſic ſoluitur, Sepelij certè ſed miſericordia commotus cum obiter præterirem.

Quænam eſt decima?

Diſtinctio opus .n. eſt ambigua ſiue obſcura diſtinguere, ut cauſa noſtra æquior quam apparebat intelligatur.

Quænam vndecima?

Conqueſtio, qua querimur de aduerſario, ac dicimus eum aliquid callidè addidiſſe, detraxiſſe, obſcuraſſe, diſtuliſſe, immutaſſe, diſſimulaſſe.

Eſtne etiam, & alia Confutandi ratio?

Reſtat adhuc unica, quæ dicitur Examinatio argumentationū, quando videlicet argumentationes ſeparatim examinantur, atq; in ijs aliquod vitium oſtenditur.

Quot modis examinantur argumentationes?

Duobus, primum in forma, ubi oſtenditur argumentationem non eẽ ſecundum leges Dialecticas ſeu Rhetoricas conſtitutam, veluti ſi non ſit apta forma ſyllogiſmi ſeu Enthymematis, item ſi ſit vitioſa Inductio, Sorites, Dilemma, &c. item ſi ſit argnmentatio Captioſa & ſophiſtica.

At cum ſyllogiſmi Rhetorici fuſiſſimi nonnunquam ſint & longiſſime ſe dilatant quomodo de his rebus dextrè judicabitur?

Vt melius de his rebus judicetur, expedit interdum ornatas atque diffuſas oratorum argumentationes diſtinguere more dialectico in arctos Syllogiſmos, Hoc enim pacto conſpicitur quid vitij in illis lateat.

Quinam eſt ſecundus modus quo Examinantur argumentationes?

Secundò, examinantur in materia, vbi videndū eſt num dubium pro certo, probabile pro neceſſario, veriſimile pro vero, controuerſum pro confeſſio, diſſimile pro ſimili, commune pluribus pro proprio &c. ponatur, ſumaturque.

Reſtat adhuc ſexta & vltima pars orationis abſoluenda, Concluſio nempè, de qua quot occurrunt obſeruanda? §.9.

Duo { Quid ſit.
Quænam ſint eius diuerſæ formæ.

Quid eſt Concluſio?

Concluſio eſt exitus & terminus totius orationis. *Ariſtot Rhet. lib. 3 c 19.*

An non variæ ſunt Concluſionis formulæ?

Tres equidem uſurpantur Concluſionis formulæ.

Quænam eſt prima?

Enumeratio, quando ſummatim colligimus, quibꝰ de rebus verba fecerimꝰ, atque vel monemus, vel oramus auditores, ut ſe ſententiæ noſtræ accommodent, faciantque quæ proponimus. *Keck. Lib. 1. Syſt Rhet. ca. vlt. pag. 133 Dreſſerus lib. 1. Rhetor. pa. 109. Anton Schorus in dialogo quodā apud Keck de Rhet eccl. p 189.*

Unde deſumenda eſt illa Enumeratio?

Initium Enumerationis ſumitur ab ordine ſeruato in diviſione, aut certè à primò membro principali q̄d in Cōfirmatione tractatum fuit, cætera deinceps ordine ſequentur.

Quænam eſt ſecunda formula?

Indignatio,ſeu Amplificatio,quib⁹ nimirum moventur auditorum affectus.

Quomodo verò poteſt illud commodè fieri?

His præcipuè modis, *primo*, quando oſtendimus quanta res ſit qua de agitur, quam curæ fuerit hæc Deo, majoribus noſtris,regibus, civitatibus, ſapientibus, &c *Deinde* ad quos pertineat, nempè ad omnes, ad ſuperiores, pares, iuferiores, ad religionem, politiam. *Tertiò*, proponimus quæ metuenda inde veniant atrociora mala, aut ampliora bona: *Quarto* revocamus in memoriam, quæ antea fuerunt eadem de re judicia tum vicinorum tum hoſtium, & quorumcunque: *Quinto* explicamus voluntatem, conſilium & fines eorum, qni id de quo agitnr peregerunt: *Sexto*, genus & modum ipſi⁹ facti aptis verbis & figuris exponimus, veluti incremento, imagine, quam ob oculos breuiter ponamus dicendo rem eſſe nouam atrocem,facilem,difficilem, &c. *Septimo*, Addimus etiam collationem ſeu cõparationẽ per quam res major appareat, 8, omnia quæ in negocio gerendo acta ſunt, quæque conſequi ſolent, acriter & cum affectu inculcamus.

Quænam eſt tertia formula?

Cōqueſtio ſeu commiſeratio, qua breviter movemus ad miſericordiam.

Illud verò quot fieri ſolet modis?

Sex, *Primo*, variam oſtendendo fortunæ mutationem, in quibus commodis fuerimus, & quibus nunc inhæreamus incommodis: *Secundò*, quid ſecuturum ſit, ſi non juvemur: *Tertio*, ſupplices nos exhibemus, atque oramus, ut ætatem, ſexum, dignitatē, vitæ genus reſpiciant: *Quarto*, ſuggerimus quid ad alios venturum ſit mali, ad parentes videlicet, ad liberos, vicinos, cognatos, conciues, ſi noſtri non habeatur ratio: 5. proponere licebit & vitā honeſtè anteactam, beneficia erga remp: atq; ipſos quoq; auditores: 6 monebimus vt ſe cum ipſi reputent, quid vellent fieri, ſi eodem, quo nos ſumus loco eſſent.

Quomodo tribus hiſce Concluſionis ſpeciebus commodè & aptè uti licebit?

Prima certè cōmunis eſt cuicunq; cauſarum generi; duæ poſteriores magis accommodæ ſunt generi Iudiciali.

Hæc de tribus Cauſarum generibus ſummatim, deq́; oratione exornanda ſecundum omnes partes generatim dicta ſufficiant; iam agrediamur eadem cauſarum genera ſingulatim, doceamusq́; quomodo in ſingulis generibus exornetur oratio, parteſque illius dextrè componantur, nam ut optime Craſſus. didici, inquit, cauſas partim in iudicijs verſari partim &c. Li. 1. de orat. Pag. 299

Caput II.

De genere Demonſtratiuo.

§. 1.

Quænam præcipuè themata in genere demonſtrativo occurrunt?

Ariſtotel. Rhet. lib. 1 c. 9. Voſſ. Inſtit. l. 1. cap. 5. pag 138.

LAudationes & vituperationes, nec non longiores quarundam rerum deſcriptiones.

Keck. lib. 1 Syſt. Rhet. ſpecial. cap. 18 pag 531. Joh. Geo Groſſ de formandis orat. lib. 2. cap 1 pa. 23. & ſeqq. Dreſſ. lib. 1. Rhet. pag. 348. Quintil. l. 3 c 9. Soar. Rhet. lib. 1. c. 42. & ſeqq. Alſted. orat. l. 2. p 43.

Quænam ſunt quæ laudationē ſubeunt?

Tria. Perſonæ, ut Archias, Enagoras: Facta, ut factum Cæſaris, quod M. Marcellum qui hoſtis fuerat, priſtinæ dignitati reddidit: & factum Reguli, qui ſponte rediijt ad Carthaginenſes. Res, ut * animal quoddam, aut planta, aut huiuſmodi, Philoſophia, Medicina, aut illiuſmodi ciuitas flumen, hortus &c.

* *Laudatio Cygni apud Dreſſ. pag. 412.*

Perſona ſi ſit laudanda quomodo procedendum erit?

Perſonam aptè laudabimus, ſi primò ponamus *ſtatum* ob oculos, deinde *orationem* noſtram ſecundum partes ſuas adornemus.

Alſted. li. 1. de method. Eloquēt. ca. 15.

Quid eſt Status?

Statum vocamus propoſitionem complectentem ſummam rei ſiue negocij de quo agitur, ad hunc tanquam ad ſcopum vniuerſa quæ ſumus dicturi dirigenda ſunt, ſit igitur conſcribendæ orationis ſtatus. *Euagoras meritò eſt laudandus.*

Poſt Statum iam accedamus ad ſingulas orationis partes, & primò quomodo inſtituatur Exordium?

Exordium componi debet ſecundum regulas prædictas.

Cedo exemplum Exordii de laude Perſonæ?

Sit pro exemplo illud Ciceronis *Principium* in oratione pro Archia Poeta. *Si* *quid eſt in me ingenii (Iudics) quod ſentio quam ſit exiguum, &c.*

Qualis adhibenda eſt Narratio?

Illa quæ eſt ipſius cauſæ, quæ efformari debet ſecundum regulas dictas.

Cedò exemplum Narrationis?

Si pro exemplo illa *Ciceronis* in oratione pro Archia Poeta. *Nam ut primum ex pueris exceſſit Archias &c.*

Sempérne adhibenda eſt Narratio?

In hoc certè genere in quo inſtituitur laus perſonæ, *Naratio* omitti poteſt iure optimo propterea quod, quæ de vita moribuſque dicenda ſunt, ſparguntur per totam confirmationem, atque ad eius laudem explicantur.

Qualis in laude perſona eſt adhibenda Diuiſio?

Alterutra prioris generis, vel illa quæ fit per Enumerationem, vel illa quæ fit per Expoſitionem.

Cedò exemplum Diuiſionis per Enumerationem?

Sit pro exemplo illa *Ciceronis* pro Archia poeta. *Quod ſi mihi à vobis tribui concediq́; ſentiam, perficiã profectò vt hunc Aulũ Liciniũ non modo non ſegregandũ, cũ ſit ciuis, verum-*

verumetiam ſi non eſſet, putetis adſciſcendum fuiſſe.

Haccine Diviſionis ſpecies an ſemper ſequitur Narrationem?

Minimè. nam in oratione pro lege Manilia ponitur ante Narrationem, ut. *Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo eſſe dicendum.*

Cedò exemplum Diviſionis per expoſitionem?

Sit pro exemplo illa *Ciceronis* in oratione pro M. Marcello. *Nullius eſt tantum flumen ingenii, &c.* ubi ſignificat ſe dicturum de Cæſaris clementia.

Sempernè adhibenda eſt Diviſio?

Sanè omitti quandoque, ſi ita videatur, poteſt, maxime ſi in ipſa confirmatione dicerdorum ordo ſatis perſpicue demonſtrabitur.

Qualis in laude Perſonæ adhibenda eſt Confirmatio?

Talis nempe in qua omnes res, ex quib⁹ laus perſonæ poteſt creſcere explicabūtur

Qui ſūt autē illi loci ex quib⁹ illa colligūtur?

17. præcipuè, quos ego ad tria revocabo capita, 1 reſpicit ortum, ut Natio &c. 2 vitā, ut Educatio &c. 3 obitum, ut Vitæ exitus &c.

Quinam eſt primus locus?

Natio, Græcus ne ſit an Barbarus, Gallus an Anglus.

Quinam eſt ſecundus?

Dreſſer. Rhet. li. 1. p 353. Quintil. l. 5. c. 10 in corpore, ubi definit locum ſedem argumenti Alſted. orat. lib. 4 c. 6.

Patria, Romanus ne ſit an Bononienſis, Londinenſis an Oxonienſis. habent enim vrbes propria inſtituta, mores, leges. *Archias natus eſt Antiochiæ ubi florebant ſtudia literarum.*

Tertius?

Genus ſeu natales, maiores, parentes, propinqui ſi ſint ſplendidi, nobiles, honeſti.

Quartus?

Sexus. aliæ virtutes in muliere, aliæ in viro commendantur.

Quintus?

Nomen proprium, quod aliquando peculiaris cuiuſpiam rei admonet.

Sextus?

Dotes corporis, ut agilitas gracilitas, pulchritudo. *Euagoras egregia forma fuit & roboris ſpecimen exhibuit in orationibus.*

Septimus?

Natura ſiue ingenium, & bona animi, vbi exponitur ad certas virtutes propenſio, ad literas item, ac Philoſophiam, ad probitatem & quemlibet honeſtum laborem.

Octavus?

Educatio, multum refert apud quos & quomodo quis educetur.

Nonus?

Studia atque artes, quas quiſque ſectatus fuerit, & apud quos Magiſtros, *Archias ad ſcribendos verſus ſeſe contulit.*

Decimus?

Vitæ genus. agricola ne ſit an Miles, item Conjugatus an Cælebs.

Vndecimus?

Conditio, Magiſtratus an priuatus, pauper an Diues, ſervus an liber, *Euagoras in adminiſtratione regni verſabatur.*

Duodecimus?

Bona fortunæ, cuiuſmodi ſunt amicitia, facultas, hæreditates, victoria, *Archias laudatur quod ſummos viros amicos habuerit.*

Decimus tertius?

Res geſtæ publicè & priuatim, *Archias deſcripſit res Cymbricas*, *Euagoras* regnum paternum mirabiliter recuperauit, recuperatum adminiſtrauit ſapientiſſimè.

Decimus quartus?

Præmia rerum geſtarum & honores, munera, triumphi &c.

Decimus quintus?

Senilis ætas. *Evagoras ad ſenectutem pervenit, & in ea præclarè egit.*

Decimus ſextus?

Vitæ exitus, lætus honorificus, glorioſus &c.

Decimus ſeptimus?

Opinio poſt mortem ſeu que mortem ſunt conſecuta, ut, funeris pompa, querela bonorum, judicium vulgi.

Iiſne, quos jam enumeravimus, locis ſemper ſtandum eſt?

Non eſt ſemper neceſſarium ſuperſtitioſè de ſingulis locis enumeratis aliquid proferre. ſed de iis dicetur qui inſtituto conveniant. Quinetiam ſi quid ſeſe offerat, quod locis, quos recenſuimus, videatur non eſſe comprehenſum, addi rectè poterit.

Iſtis verò enumeratis locis cum utendum nobis fuerit, quemnam in illis proponendis obſervabimus ordinem?

Quidam ſequuntur temporum ordinem quem paulo antè in locis recenſendis ipſi obſervavimus. quod facit Iſocrates laudans Evagoram. Quibuſdam placet ita partiri, ut hinc collocent bona corporis, inde bona fortunæ, poſtremò bona animi, & de bonis animi diſſerentes uno loco comprehendunt ea quæ pertinent ad prudentiam, alio quæ ad temperantiam, alio quæ ad fortitudinem, alio quæ ad juſticiam, Quali propemodum partitione uſum videmus Ciceronem in orat. pro L. Manilia.

An ad laudem perſonæ exornandam ſufficit hoſce laudationis locos commemoraſſe, & nudè ſolummodo propoſuiſſe?

Non, ſed operæ pretium eſt ſubinde admiſceas, quæ doceant, delectent animosq; quo cupis, pertrahãt, Quamóbrem aliquando proderit in commemoratione virtutis alicujꝰ aliquanto diutius hærere, vel in locum communem digredi, vel certe ſententias & pronunciata admiſcere, ut, Cicero pro Archia Expatiatur in loco communi de laudibꝰ literarum humanitatis, & pro Roſc. Amerino interponit non pauca de Agricultura.

Dreſſ. l. 1. Rhet. p. 394.

Cedò jam exemplum Confirmationis laudatoriæ?

Longum foret exemplum ſubijcere, Abſolu-

Vide *Dreſſer. l. 1. Rhet. p. 363. & ſeqq.*

Iſocratis Evagoram, pro qua orat. perſolutum eſt oratori pretium viginti talentorum reperire licet apud M. Dreſ. l. 2. p. 572.

ſolutiſſimum verò extat in Evagora *Iſocratis*. Nec difficile eſſet exercitij gratia colligere ex oratione pro Archia, quæ juſtam Confirmationem laudis Archiæ exhiberent. item ex oratione pro L Manilia, in qua de eligendo imperatore verba faciens ſummis Pompeium vehit laudibus.

Anne habet Confutatio locum in laude Perſonæ?

Certè hîc Confutatio non eſt neceſſaria, niſi forte obveniat quod aduerſarij jure obijcerent, noſque nequaquam poſſemus præterire aut diſſimulare, hinc ſi fortè occurrat in hominis vita aliquod laude indignum, quod vel defendendum, vel excuſandum eſt, Confutatio aut aliquid Confutationis vice alicubi interponitur. Certe longa Confutatio locum non habet, cum nullus unquam ſuſcipiatur laudandus aduerſus quem multa odioſè obijci queant.

Age brevem quandam formulam Confutationis exhibeto.

Regi Dejotaro obijciebatur criminis loco, quod exercitum ſibi conſcripſiſſet adverſus Cæſarem. Sed quæ adverſarij ad id comprobandum in medium produxerunt,

duxerunt, brevitèr & argutè evertit Cicero ibi. *Reliqua pars accuſationis duplex fuit: vna regem ſemper &c.*

Quomodò tandem in laude Perſonæ inſtituetur Concluſio?

Soarius lib. 2. Rhet. cap. 27.

Concluſio brevis erit, conſtans potiſſimum repetitione, cui amplificatio aliqua addi poterit. Rectè etiam per exhortationem ad congratulandum vel imitandum finitur.

Cedò exemplum Concluſionis.

Sit pro exemplo & paradeigmate illa Ciceronis pro Archia Poeta conſtans præcipuè enumeratione & repetitione. *Quare conſeruate, judices hominem pudore eo, quem amicorum ſtudijs videtis comprobari: tum dignitate, tum etiam venuſtate &c.*

§. 2.

Perſona ſi ſit vituperanda, qua ratione illud faciendum erit?

vide exemplum ſatis accommodum apud Dreſ. lib. 1. Rhet. p. 384

Ex ijs quæ dicta jam ſunt, & expoſita de ratione laudandi perſonam intelligi facile poterit, quomodo contraria ratione & locis inventionis in diverſum expoſitis, poſſit perſona vituperari. Hic enim maxime valet Logicorum regula, *Contrariorum contraria eſt ratio*, quæ etiam accommodanda eſt laudationibus Facti &

Rei ut nè amplius illam repetamus.

Sed tamen nonnulla huiuſce rei exempla?

Exempla pronum eſt obſeruare apud Ciceronem in invectivis, in actionibus Verrinis & Philippicis.

§. 3. *Factum verò ſi ſit laudandum quomodò procedendum erit?*

Factum aliquod laudaturus, primum intuere *ſtatum*. verbi cauſa. *Sit laudandũ. Cæſaris factum, qui M. Marcellum recepit in gratiam*; deinde *orationem* ſecundum ſingulas ſuas partes ad ornato.

Exodium ergo quomodo formabitur?

Alsted. Orator. lib. 4. cap. 15.

Exordium ea ratione, quæ anteà expoſita eſt, tractabitur.

Narratio quomodo inſtituetur?

Narratio, ſi omnibus de facto conſtat, negligitur, quemadmodum Cicero *facit* in oratione pro M. Marcello. ſi non conſtat, dilucidè exponetur.

Diviſio qualis erit?

Diviſionem liberum eſt ſimpliciter vel prætermittere vel adhibere.

Confirmatio quomodo componatur?

Dreſſ. Rhetor. p. 479.

Confirmatio tres præcipuos habet locos, Honeſtum, Vtile, Difficile.

Quomodo oſtenditur factum aliquod eſſe honeſtum?

Probatur. id ex eo quod juſtum ſit: juſtum autem eſſe docetur, ſi in eo elucet pietas erga propinquos, patriam, rempub. elucet obſervantia erga magiſtratus, bene meritos, elucet rectæ rationis & naturæ dictamen, ſimiliter etiam ſi factum cum prudentia, fortitudine, temperantia conjunctum declarabitur.

Quomodo oſtenditur factum aliquod eſſe utile?

Probabitur, id ex eo, quod ſit neceſſarium reip. conſervandæ, illuſtrandæ religioni, prodeſſe magiſtratibus, ſubditis, omnibus ordinibus, præſentibus, poſteris, domeſticis, peregrinis, ſimiliter ſi factum cum jucunditate etiam conjunctum declarabitur.

Quo modo oſtenditur factum aliquod eſſe difficile?

Certè τὰ χάλεπα καλά. Ex eo enim laus creſcit, quod negotium arduum ſit nec facilè à quopiam abſolui potuerit:

quod multorum conatus ſæpè in eo fruſtrati. quod rarò aut nunquam ſimile viſum ſit. difficultas autem præterea ex circumſtantijs rei geſtæ colligitur.

Quænam ergo ſunt iſtæ Circumſtantiæ?

Quædam perſonis, quædam rebus conveniunt. hoc autem verſiculo ſuggeruntur. *Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.*

An ad laudem facti ſufficit nuda iſtorum locorum enumeratio & propoſitio?

Quint.l.8.c.5.

** Ludovic.Viu. de cauſis corrupt. art.lib.4.p.141.*

Minimè. probationibus enim quædam utiliter annectenda ſunt ad docendum, delectandum, & movendum: cujuſmodi ſunt ſententiæ, Apophethgmata, exempla, hiſtoriæ, & id genus ex * poetis, Philoſophis, hiſtoriographis, facile parabilia.

Cedò jam exemplum iſtiuſmodi Confirmationis?

Pro exemplo ſumatur illa Ciceronis in oratione pro M. Marcello. *Nam bellicas laudes ſolent quidem extenuare verbis, eaſq; detrahere ducibus &c.* quæ quidem tota Oratio in laude facti verſatur.

Annè hîc confutatio locum habet?

Confutatio, ſi ſuſpicamur quædam contraria adferri poſſe ad demonſtrandum factum non eſſe honeſtum, difficile, utile;

vtile, meritò adhibeatur: alias omitti poterit ſicut pro M. Marcello facit M. Cicero.

Quod ſi tamen opus fuerit confutatione, quomodò eam tractabimus?

In ea certè occurrendum eſt obiectis, vt ſiquã aduerſarius dixerit ſtultitiã, nos contra prudentiã, quam ille ſæuitiam nos ſeueritatem, quam ille temeritatem nos fortitudinem, quam ille tenacitatem nos frugalitatem oſtendamus.

Concluſiò qualis adhibend eſt?

Concluſio ad leges ſuperius præſcriptas efformabitur. Recteq; hic interſeretur adhortatio breuis ad collaudandum & congratulandum, ad agendum gratias, & ad imitandum factum.

Res verò ſi laudanda ſit, quomodo procedendum erit?

Status primum obtineat locum. vt *laudãda eſt Philoſophia, medicina*, itẽ *ciuitas, ædificia, regiones, montes flumina, conuiuia, itinera*, aliaq; id genus occurrunt laudanda. deinde *orationem* ipſam aggredere.

Quando inſtituetur exordium?

Eo modo, quo iam antea diximus.

Quomodo efformabitur Narratio?

Narratio locum hic non habet, niſi res, quam ſuſceperis laudandam, non ſit omnibus perinde nota.

Quid tum fiet de Diuiſione?

Diuiſio, ſi libeat orationem partiri in certa capita, adhiberi poteſt.

Qualis erit Confirmatio?

Confirmatio tribus modò enumeratis locis inſtituetur, nempe honeſto, vtili, difficili aut facili.

Vnde deſumenda eſt rei honeſtas?

Sumitur ex cauſis efficientibus, itemque adiunctis: ut ab inuentorib⁹ ab antiquitate, à dignitate, à virtutibus quæ ipſi rei videntur inſitæ & coniunctæ.

Cedò Exemplum?

Philoſophia eſt donum Dei, eſt antiq̃uiſſima, atq́; omnium diſciplinarum parens, in qua præſtantiſſimi homines occupantur, quæ docet virtutes, atq́; honeſtas actiones, docet inueſtigare naturas rerum, &c.

Vndè deſumenda eſt rei vtilitas?

Sumitur ex finibus, effectibus, conſequentibus.

Cedò Exemplum?

Philoſophia multa adfert præſidia vitæ, monſtrat namq́; diſciplinam de moribus, tradit leges, formam ad miniſtranda reipub. ſubminiſtrat, medicinam docet &c. Item prodeſt omnibus hominũ ordinibus, nobilibus, plebeijs *adhæc omni ætati, denique quouis tempore, tam in aduerſis, quam in ſecundis.*

Quid refert res ſit facilis vel difficilis?

Imò multum refert, ut res maiori ſit in admiratione, aut etiam auidius expectatur

Cedò breuiuſculam rei laudationem ob difficultatem?

Profundiſſima quidem ſunt Philoſophiæ myſteria, intimaſq; rerum naturas rimari difficillimũ, at quò difficilius, eò pulchrius haberi debet, pulchra enim quæ ſunt, ea quoq; ſunt difficilia. Fœlix qui potuit rerum cognoſcere cauſas.

Cedò iam totius confirmationis exẽplũ?

Pro exemplo ſumatur illa laus humaniorum literarum, nominatim vero ipſius poeſeos apud Ciceronẽ in orat. pro Archia. *Atqui ſic à ſummis hominibus, eruditiſſimiſq; accepimus, cæterarũ rerũ ſtudia & doctrina, & preceptis, & ante conſtare, Poetam natura ipſa valere, mentis viribus exitari, & quaſi diuino quodã ſpiritu adflari &c.*

Annè Confutatio hic adhibenda erit?

Quoties obijci aliquid dilutione dignum poteſt, confutatio etiam addi poteſt.

Quem in finem adijcienda eſt concluſio?

Vt (præter Enumerationẽ vel amplificationẽ) excitentur auditores ad magniſaciendum ad amandum, colendumque eam rem, qua de agimus.

§. 5.

Ad hoc laudādi genꝰ dixti pertinere longiores regionū, civitatū &c. deſcriptiones, de ijs ergò quæſo agamꝰ ſigillatim, meq́; edoceas velim imprimis quomodo laudari poßint regiones?

Dreſſer. Rhetor. pa. 425. Alſted. li. 4. c. 6.

Regiones laudantur 1 à regibꝰ ac ducibus 2. a ſitu & locorū vicinia. 3. ab aeris clementia. 4 ab aquis fluvijs, ſtagnis Mari. 5. ab urbiū frequentia & celebritate. 6. à virtute bellica. 7 ab inſtitutis & legibꝰ. 8. à cultu religionis 9 à fertilitate. 10. à frugibus 11. ab animalibus.

Cedo exemplum?

Apud Ciceronē in Verrina quarta exſtat laus Siciliæ. apud Plin. li. 3. ca. 5. Italiæ.

Quanam ratione laudantur Civitates?

Dreſſ. Rhetor. p. 430.

Varijs 1 à conditore. 2. ab antiquitate. 3 à ſitu. 4 ab aere. 5 ab aquis. 6. ab artiū diuerſarum cultu. 7 ab opibꝰ & rerum abundantia 8. ab inſtitutis vel legibꝰ. 9. à virtute bellica. 10. à ducum & civium virtutibus. 11. à ſenatu. 12 à mercatu 13. ab ædificiorum ſplendore, & ſimilibus.

Cedò exemplum?

In actione ſexta contra Verrem deſcribitur urbs Syracuſæ.

Quomodo laudantur ædificia?

Primò ab authore. 2 ab amplitudine. 3. à figura. 4 ab uſu, veluti ſi ſint dicata peragendis ſacris, defendendæ civitati, habēdo ſenatui inſtituendæ iuventuti. 5 à ſitu & proſpectu 6. à partibꝰ. h. e. à veſtibulo, penetrali officinis, conclavibꝰ, triclinijs, aquis, ab adjunctis hortis à ſpeculis.

Cedò exemplum?

Apud Virgil. Æneid. 1. templum Carthaginenſe deſcribitur. In Verrina autem Ciceronis ſexta deſcribuntur, valuæ templi Syracuſanorum.

Quomodo laudantur Montes?

Laudantur montes 1 - à radicibus. 2. ab ijs quæ in ipſis naſcuntur, vel herbis, vel alijs rebus. 3. ab ijs quæ effodiuntur, item ſi quid memorabile habeant. 4 a fontibus inde ſcaturientibus. 5 ab alijs rebus varijs & prodigioſis.

Cedo exemplum?

Ætnā eleganter deſcribunt Virgilius, Claudianꝰ, Pliniꝰ, Aulꝰ Gelliꝰ lib. 17. c. 10.

Flumina ſi veniāt deſcribēda, quomodò laudātur

Ab ortu primò, deinde ab amplitudine. 3. a celeritate, 4. ab inſulis, ſi quas cōtinent, 5. a locis adjacentibꝰ. 6. a nemoribꝰ, civitatibꝰ, paſcuis quæ rigant 7 a genere piſcium. 8. a metallis ſive lapidibus ſi quos pro-

Dreſſer. lib. 1. Rhet p 453.

proferant, 9. a ſalubritate ſeu peculiaribus effectibus naturalibus.

Cedò exemplum?

Plinius Nilum Ægypti fluvium deſcribit lib 5 c.9 Cæſar in lib de bello Gallico aliquos fluvios deſcribit.

Quomodò deſcribuntur pompæ, ſiue funebres ſiue triumphales?

Primò a cauſis & finibus, ob quos conſtituuntur. 2 à perſonis quæ interfuerunt: earumquæ dignitate, habitu. 3. ab actionibus & apparatu. 4. ab interpretatione earum actionum. 5. a ſpectaculis, ſi qua exhibita fuerunt, & huiuſmodi.

Quomodò depinguntur conuiuia?

Iiſdem ſanè locis quibus Pompæ celebrantur, niſi quod fercula, Colloquia, & locus ipſe interdum pleniore ſermone explicantur.

Itinera etiam quomodo deſcribuntur?

Deſcribuntur itinera ſeu peregrinationes commemorando loca ex ordine occurrentia, & ſiquid in ijs fuerit memorabile, res quoq; geſtas toto profectionis tempore, in opinatos eventus tàm proſperos quam aduerſos, & vt res tulerint itineris iucunditatem, utilitatem &c.

Aliæ res an non quãdoq; in laudẽ incurrũt?

Maximè. ex hiſce verò formulis haud difficile eſt colligere, quomodo aliæ etiā res laudandæ veniant? *Utq́; copiam habeas argumentorum ſemper ad manum maximèque expeditam, non abs re fuerit rerum cauſas, effectus, adiuncta, coniugata, oppoſita, cæteroſq́; locos Topicos noſſe & ediſcere præcipuè ex Ramo lib. 1. Dialectices. Qui tamen in eo videtur reprehendendus quod nudas definitiones locorum alquot exemplis illuſtratas propoſuerit, neq; indicaverit modum & rationem, qua peti poſſunt ex iſtis locis argumenta. neq́; regulas canoneſq́; docuerit, quando valet argumentū à cauſa ad effectū, à ſubiecto ad adiunctum, & ita deinceps, quod Logicum vel maximè decebat. Hoc nolim à me dictū quiſquam exiſtumet ſugillandi ſtudio, imò mirari ſoleo Ramæum ingeniū & venerari, & ſi iſtas regulas in Topicis non omiſiſſet, procul dubio omnes, qui de iſta Logices parte ſcripſerunt unquam, multis paraſangis poſt ſe reliquiſſet vir acutiſſimus. Sed hoc obiter. Si quid pecco hac in re, maturiora doctorum iudicia & monita non eſt quod recuſem.*

Caput Tertium.

De genere Deliberatiuo.

Quænam præcipuè Themata in genere Deliberatiuo occurrunt?

§ 1

Groſſ de formandis orat. lib. 3. cap 1 pa. 19 & ſeqq. συμβουλῆς τὸ μὲν, προτροπή, τὸ δὲ, ἀποτροπή, *Deliberationis quidam vna pars eſt ſuaſio, altera diſſuaſio. Ariſtotel. Rhet lib. 1 c. 3. Dreſſ. lib 1. Rhet. pag. 216. & ſeqq ſatis multis. Quintil. l 3 Inſtitut. c 10 Soar. Rhet. lib. 1. c 5 . & ſeqq ad finem libri primi. Voſſ. Inſtitut. lib 1. cap. 4 vbi exempla hoc in genere non ſpernenda invenire licet pag 62. Alſted orat. l. 4. c. 6. c 15. Quamvis Kecker. iſta non avident lib. 1. Syſt. Rhet. ſpecial. ca. 9. p. 447,*

SVaſiones aut diſſuaſiones, quibus accedunt exhortationes, petitiones &c.

Vt apta fiat ſuaſio, quid faciendum?

Primò intuere *Satum*, veluti. *ſitne lex recipienda? Si pax cum hoſtibus eſt componenda?* deinde *orationi* incumbe.

Quale erit Exordium?

Efformetur in genere ſecundum præfixas, prædictaſque regulas. in ſpecie verò tam hic quam in tota oratione habenda eſt & eorum qui deliberant, & eius qui ſuadet, & negotij, de quo deliberatur, ratio: videndumque ne quid vnquam contra hominum dignitatem committatur.

Narratio ſemperne neceſſaria?

Non ſemper. prodeſt tamen occaſionem deliberationis, niſi fortè prius nota ſit, ſummatim explicare.

Eſtne Diviſio adhibenda?

Diviſio certè hic locum habet, quomodo a Cicerone quoq; poſitam videmus in oratione pro lege Manilia, quæ tota verſatur in genere Deliberatiuo, utpotè qua ſuadet, ut Cn. Pompeio belli Mithridatici ſumma committatur.

Quomodo conficiam Confirmationem?

Iſta abſolvitur tribus potiſſimum locis. Honeſto, Vtili,& Facili.

Quomodo ſuadebo ab Honeſto?

Illud tibi liquidò conſtabit, ſi ad laudem Facti recurras. Quibus enim locis ſeu probationibus, quod factum eſt laudatur, ijs faciendum aliquid ſuadetur.

Quo modò ab utili?

Iſtius quoq; loci probationes ibi loci expoſitas reperies.

Quo modò tandem à Facili?

Benè mones. Fruſtra enim ſuadeas quæ perfici haud poſſunt. Facile autē aliquid eſſe demonſtratur,quum dicimꝰ qd in noſtris viribus poſitum ſit,cum oſtendimus quid valeat diligentia,aſſiduitas,pertinacia, quid acceſſurum ſit ex ope, conſilijs, auxilijs aliornm, ſuperiorum, parium, propinquorum, extraneorum. ubi tamen ante omnia diligenter nobis attendendũ eſt circumſtantijs, nempe quid loco, quid tempori, quid perſonis, quid dignitati, quid ætati, ſexui, negotij finibus, ſeu cauſis, quid modo agendi conveniat aut non conveniat.

Cedò jam exemplum iſtiuſmodi Confirmationis?

Vide Inſuper Dreſſer. lib.1. Rhetor.pa.224. & lib.2.pa.537.

Confirmationem in genere deliberativo videre licet apud Marcum Cicerònem pro lege Manilia prolixam ſatis, non tamen ſecundum has præceptiones conſcriptam. Alia brevior multò, & noſtris etiam Regulis accommodatior occurrit apud T. Livium Decad 4. lib. 6. Ea oratiuncula eſt, in qua Acilius Conſul ſuis ſuadet, eoſque hortatur, ut adverſus Ætolos hoſtes pugnam capeſſant. ſic incipit. *Pleroſq; omnium ordinum milites inter vos eſſe video, qui in hac eadem provincia &c.*

Quomodo verò Confutationem inſtituam?

Confutatio tibi parabitnr, ſi aduerſariæ partis omnes rationes diluantur. h.e. vel demõſtrentur non cõſentire cum honeſto, vel inutiles eſſe, vel nimium difficiles.

ciles vel non ita appoſitæ.

Cedò exemplum?

Exemplum habes perſpicuum ſatis apud M. Ciceronem pro lege Manilia ubi refellit orator Q. Catulũ & Hortenſium. *At enim vir clariſſimus reipub. & veſtris beneficijs effectus Q. Catulus, itemque ſummis ornamentis honoris virtutis, ingenij præditus Q. Hortenſius ab hac ratione diſſentiunt; quorum ego authoritatem &c.*

Qua demum ratione inſtituam Concluſionem?

Concluſio conſtabit enumeratione & amplificatione, & artificioſa quadam ſuaſione & protractione in noſtram ſententiam.

Cedò exemplum?

Peroratio illa M. Ciceronis in oratione ſæpius repetita (quæ tota Deliberativa eſt) pro lege Manilia ſit exemplo *Quæ cum ita ſint C. Manili, primùm iſtam tuã & legẽ, & voluntatẽ, & ſententiam laudo &c.*

§.2. *Qua ratione poſſim orationem ſuaſoriam conficere me ſatis edocuiſti. Quæſo jam ut qua via ad diſſuadendum progrediar breviter velis indigitare.*

Quâ ad ſuadendum, eâdem licet viâ progrediaris ex adverſo ad diſſuadendum locis & argumentis petitis ab Inhoneſto, Inutili, Difficili ſeu Impoſſibili, hic enim illud obtinet, *Contrariorum contraria eſt ratio.*

Dixti exhortationes, dehortationes, petitiones, Commendationes ad hoc genus omninò pertinere.

Dreſ. l. 1. Rhet. ſua p. 239.

Omninò. Quare eodem prorſus artificio, ijſdemque locis inventionis tractandæ veniunt, ita vt non opus habeant præceptionib. proprijs, alijs.

Cap. Quartū.

Capit. Quartum.

De genere judiciali.

Quænam præcipuè Themata occurrunt in genere Iudiciali? §. 1.

ACcuſationes in primis & defenſiones, item purgationes, expoſtulationes &c *Ariſtot. Rhet. lib. 1. c. 10.*

Quomodo debet oratio hoc in genere per omnes partes abſolvi?

Ante omnia intueri oportet *ſtatum*, deinde *oratio* ipſa eſt adornanda. *Quint. l. 12. c. 8.*

Eſt ne ſtatus hoc in genere ſimplex?

Minimè. triplex enim eſſe poteſt 1. *Conjecturalis* & oritur ex quæſtione *An ſit factū?* 2. *Finitiuus*, qui ex quæſtione *Quid ſit?* oritur 3. *Iuridicialis* qui à quæſtione *Quale ſit factum?* originem ſuam ducit.

Keck. Lib. 1. Syſt Rhet. ſpec. c. 9 p. 450 Vide Geo. Groſs. de formandis orat. lib. 4. cap. 1. p. 145 & ſeqq & Dreſſ. l. 1. Rhet. p. 148. Quint. l. 3. ca. 11. 12. 13. & per totum librum 5. & lib. 7. cap 7.

Exemplis res fiat clarior, de ſingulis ergo quæſtionib⁹, ſi libuerit, ſubjice exempla?

Libens illud in tui gratiam facio. Ajax poſt quam reſciuit quæ per inſaniam feciſſet, gladio ſemet ipſum in ſylua confodit. Interveniens Vlyſſes gladium cruentum educit; paulo poſt advenit Teucer

Ajacii

Ajacis frater, Is Vlyſſem, quem antea fratris hoſtem noverat, reum homicidij inclamat. Negat Vlyſſes. hic ergo ex conjecturis elicienda eſt veritas. Quare hujus cauſæ ſtatus erit *Coniecturalis. An Vlyſſes Ajacem occiderit vel non.*

Cedò inſuper exemplum ſtatus Finitivi?

Quidam ſuſtulit rem privatam è loco ſacro, quæſtio oritur, *ſitne ſacrilegium commiſſum, an vero ſimpliciter commiſſum furtum.* hoc patet ex definitione, qua de cauſa dicitur hic ſtatus *Definitivus.*

Appone, ſi placet, etiam exemplum in ſtatu juridiciali?

Appono, idque ex M. Cicerone. Clodium occiſum a Milone conſtabat omnibus, at num juſte occiſus eſſet orta eſt quæſtio. hinc ergo oritur ſtatus *Iuridicialis*, & Cicero hunc ſibi proponit, *Clodius iure occiſus eſt.*

Cum ergo ſtatus hoc in genere admodum varij ſint, qua ratione deprehendam cauſæ eius, quæ proponitur, ſtatum?

Oportet cauſarum initia & progreſſus, hoc eſt, partes adverſarias ad litem ſeſe parantes, animo contemplari; quod ubi diligenti admodum feceris indagine, obveniet procul dubio, de quo principaliter lis inſtituitur, atque hoc ipſum qualecunque ſit, ſtatus eſt & cauſæ caput.

Verum hoc velim mihi explices exemplo breviore, vel in ſtatu Coniecturali?

In conjecturali elicitur facillimè ſtatus Controverſiæ ex Intentione & Depulſione, quas ſtatim ſequitur Iudicatio. v.g. 1. Intentio eſt *Occidiſti Aiacem Vlyſſes,* 2. Depulſio, *Non occidi.* 3. ergo judicatio & ſtatus ipſe jam oritur, *utrum Vlyſſes Aiacem occiderit?*

De ſtatu ſatis, tempus iam eſt, ut quomodo oratio ipſa ſit adornanda me adoceas, quale ergo erit Exordium? §. 2.

Exordium in genere juxta præcepta ſemel tradita inſtituatur. in ſpecie verò, quiaccuſatoris, vel defenſoris partes in ſe recipit, prudenter videbit, quid perſonã deceat, circumſpectè aget in omnibꝰ. *Alſted. Orator. lib. 4. cap 15.*

Qualem admittit hoc genus Narrationem?

Narratio non eſt prætereunda, nihilq; continebit ijs, quæ probare intendimus, adverſans.

Quid fiet de Diviſione?

Ea quidem pro arbitrio dicentis parabitur.

Confirmotionem verò quomodò inſtituam?

Confirmationis tractandæ non poteſt una præſcribi communis formula, ſed ſecundum diverſos hoc in genere ſtatus alia eſt atque alia, quare neceſſum habeo de Confirmatione ſecundum ſtatum Conjecturalem Finitiuum, Iuridicialem ſigillatim monere.

Qua ratione poſſim mihi parare Confirmationem in ſtatu Conjecturali?

Si obſervaveris locos vnde depromitur, eoſque duplices ἐντέχνους ϗ ἀτέχνους.

Groſſ ubi ſupra Dreſſ. li.1.Rhet. pag.15. Quintilian lib. lib.5.c.1.& ſeqq. Alſted. orat.lib. 4.cap.7.

Quinam ſunt loci artificiales ἔντεχνοι?

Duo ſunt, voluntas & Facultas.

Quomodo ſignificatur voluntas?

Dupliciter. 1. *ex qualitate perſonarum*, ubi a patria a majoribus, ab educatione, à ſtudijs &c probationes duci poſſunt ad docendum, facinus a reo admiſſum eſſe. defenſor vero altera ex parte demonſtrabit, à natione, ab majoribus, ab educatione &c. nihil certi poſſe conſtitui, cum hæc non obſint, quo minus quis in virum probum evadat. 2. *ex cauſa*, cujus duæ ſpecies ſunt & partes. *Impulſio* nempè & *Ratiocinatio*.

Quid eſt impulſio?

Impulſio eſt cauſa προηγουμένη, interior, ut liuor, ira, invidia ambitio, auaritia & ſimiles affectus animi temerarij, ex quibus factum admiſſum probabit accuſator, defenſor verò attenuabit.

Quid eſt Ratiocinatio?

Ratiocinatio eſt præmeditata excogitatio ad aliquid faciundum vel non, quæ eſt cauſa προκαταρκτικη, externa, ut ſi dicat accuſator feciſſe reum adductum ſpe lucri, honoris, vel metu incommodorum; quod vel negabit defenſor vel extenuabit, dicetq; iniquum plane eſſe, omnes ad quos aliquid emolumenti ex re quâpiam derivabitur in ſuſpicionem maleficij venire.

Fuit voluntas, quomodo ſignificatur Facultas?

Facultas ſignificatur tum ſignis, tum circumſtantijs.

Quotuplicia ſunt ſigna?

Triplicia, 1. Antecedentia, ut ubi reus ante viſus ſit, & cum quibus, apparatus eius, loquela, minæ. 2. Adjuncta negotio, ut clamor ex auditus, tum cum res geſta eſt, ſi ullo ſenſu aliquid deprehenſum. 3. Conſequentia, ut neglecta inventaque in loco cædis arma, cruor, rubor, trepidatio,

tio, titubatio, timor, ex quibus quædam ſunt τεκμήρια & neceſſaria, quædam εἰκότα & contingentia, Illa omnia, ut ratio poſtulaverit adhibebit accuſator, quæ defenſor quidem refellere debet, imo & aliquando invertere; quum docetur ſignum quod contra nos producitur, prò nobis facere.

Quomodò ſignificatur Facultas ex circumſtantiis?

Iſtæ quidem ſunt vel loci, vel temporis, vel occaſionis & modi. *loci*, ubi videndum oportunus ne fuerit an importunus, anguſtus an amplus, ſacer an prophanus, itē an præſcierit alterum cò venturum. *temporis*, qua parte anni, nocte an interdiu, *occaſionis*, an idonea fuerit ad rem perficiendam vel minime idonea. *modi*, ſponte an vi; palam an occulte, prudens an imprudens, & omnino omnia a quibus ſuſpiciones colligi poſſunt oportunè adhibentur in Conſilium.

Quinam ſunt loci ἄτεχνοι inartificiales?

Sunt illi quidem teſtes, rumores, codicilli, juſjurandum, chirographa, & ſimilia.

Soar. Rhet. lib. 1. cap. 29. & 30.

Cedò exemplum iſtiuſmodi. Confirmationis, in ſtatu Conjecturali?

Exemplo illa ſit M. Ciceronis in oratione,

tione 43 pro rege Deiotaro, ubi appoſitiſſimè demonſtratur, quomodo in cauſa Conjecturali defenſor partes ſuas tueri debeat, & interpoſita etiam ſunt, quæ ad accuſatorem ſpectant. ſumma eſt. Cæſari non ſtructas eſſe inſidias à rege Deiotaro, quia neque illi fuit voluntas ſtruendi, nec facultas perficiendi. ſic incipit. *Is igitur non modò à te* (alloquitur Cæſarem ipſum) *periculo liberatus, ſed etiam honore ampliſſimo ornatus arguitur domi te ſuæ interficere voluiſſe; quod tu, niſi eum ferociſſimum judicas, ſuſpicari profectò non potes, &c.*

Vide exemplum accommodum apud Dreſſ. Rhet. l. 1 p. 159. & ſequentibus aliquot paginis.

§. 4.

Poſt Conjecturalem, deſcende ad ſtatum Finitivum, ſive Legitimum, qua ratione in eo ſtatu inſtituam Confirmationem?

Secundum diverſas in eo controuerſias, diverſimodè poteſt inſtitui. Iſtæ autem (ut mihi videtur) omnes ad duo capita revocari poſſunt, quædam namque *primaria* ſunt, quædam *ſecundaria*.

Quænam primaria ſunt hujus ſtatus Controverſiæ?

Iſtæ quæ ex definitione oriuntur, vndè etiam & ſtatus ipſe nomen ſuum habet. Definitivus enim dicitur. v. g.

1. Intent[illegible] *Corneli es ſacrilegus.* 2 Depulſio, *Ego ſacrilegus non ſum, ſed duntaxat fur.* 3. Ratio, *quia rem duntaxat profanam, nec ſacram furatus ſum, quadruplum redditurus.* 4 Firmamentum, *Etiamſi rem profanam ſuffuraturus ſis, nihil ominùs tamen ex æde ſacra ſurripuiſti.* Ex quibus rebus oritur jam. 5. ſtatus Definitivus, qui alias Iudicatio dicitur, *Sacrileguſne ſit an fur qui profanam pecuniam in æde ſacra depoſitam ſurripuerit?*

Quomodo ergo tractanda eſt Controverſia ex definitione orta?

Dreſſer. lib. 1. Rhet. p. 194. Quint. l. 3 ca. 4.

Oportet quidem *primò* propriè definire utrumque nomen juxta leges definiendi, atque oſtendere, utrum eorum noſtræ cauſæ ſeruiat, ac facto conveniat, *dein* contrariam definitionem evertemus, atque docebimus eſſe falſam imperfectam, ſophiſticam &c.

Cedò exemplum iſtius Confirmationis in ſtatu Definitino?

Aptiſſimum legere licebit apud M. Ciceronem in Philippica octava, ſumma eſt hæc. Antonius Martinam obſidebat, ac Brutum Conſulem oppugnabat, quare bellum adverſus Antonium in ſenatu decretum eſt. quidam autem vel metuentes

Antonium, vel exiſtimantes nimis aſperum id videri, Contendebant mollire, atque dicendum non bellum, ſed potius tumultum; Cicero omninò demonſtrat bellum appellandum. ſic incipit. *At in quo fuit Controverſia? belli nomen ponendum eſſe in ſententia quidam non putabant, tumultum nominare voluerunt, ignari &c.*

§.5.

Quænam ſunt ſecundariæ huius ſtatus Controverſiæ?

Soarez de Arte. Rhet. lib. 2 ca. 14.

Quæ oriuntur 1. ex Contrariis legibꝰ. 2. ex ambiguo vel vocabulo, vel ſcripto. 3. ex tranſlatione. 4 ex Ratiocinatione.

Quomodo tractanda eſt Controverſia orta ex Contrarijs legibus?

Dreſſer. Rhet. pa. 209. Quintil. l. 7. c. 8.

Hac via oportet hic progredi. 1. legem pro nobis facientem recitabimus, explicabimus, collaudabimꝰ. 2. oſtendemus eã cauſæ noſtræ convenire idque iure, uſu, conſuetudine, exemplis. 3. legem ab adverſario allatam docebimus vel non convenire cauſæ, vel ſi conveniat conciliari debere, aut pro nobis potius facere quam contra nos. 4. diſpiciemus num lex illa ſit per aliam abrogata, correcta & mutata.

Quomodo tractanda Controverſia eſt ex ambiguo vocabulo?

Dreſ. l. 1 Rhet. pa. 202. Quint. li. 7. c. 10.

Ea quidem oritur, quum vox natura ſit ϖολύσημος, vel cum mutatio ſit accentus, generis &c. v. g. *Paterfamilias amico legavit taurum: poſt mortem amicus ſervum petit, qui Tauri nomine appellabatur. hæres fatetur ſe quadrupedem debere.* 1. ergo inſpicenda eſt vocum proprietas. 2. noſtram interpretationem Converire oſtendemus negotio, æquitati, legibus, Conſuetudini. 3. docebimus interpretationem aduerſariorum contraria ſpectare

Quomodò tractanda eſt, ſi oriatur ex ambiguo ſcripto?

Dreſ. ibidem pa. 205. Quintilian. lib. 7. cap. 7.

Iſta cauſa tractabitur hunc in modum. Pro ſcripto dicturi. 1. Scriptorem collaudabimus, & ipſum ſcriptũ clarè recitabimus. 2. Explicabimus quid verba ſimpliciter ſignificant, & quomodò perperam ea interpretentur aduerſarij. 3. quam interpretationem nos perſpicuis argumentis refellemus. 4. & noſtram confirmabimus a juſto, ab utili, a neceſſario, exemplis etiam & teſtimonijs, ſimilibus, ab incommodo, ab inanibus, quæ quærit adverſarius, diverticulis noviſq; interpretationibus. Pro voluntate autem ſcriptoris ſi dicendum ſit ſcriptorem ſimiliter collaudabimus. 2. explicabimus ſcriptum ipſum ſnm ſimpliciter acceptum, aut abſurdum eſſe, aut repugnans legi, conſuetudini, bono, & æquo. 3. interpretationem adverſariorum refellemus ab abſurdo, impoſſibili &c. 4 noſtrã cõfirmabimꝰ ex antecedentibꝰ & conſequentibꝰ, exemplis, eventibꝰ, legibꝰ, teſtimonijs ſimilibꝰ, & calumnijs deniq; aduerſariorum, qui more ſophiſtarum ſcriptũ quidem cognoſcunt, tamen verã interpretationem reijciunt.

Quomodo tractanda eſt Controverſia ex translatione?

Illa oritur, cum non directè ad rem reſpondetur, ſed opponitur exceptio aliqua, ut, *non debeo coram hoc judice, aut hoc in loco cauſam hanc agere*. ſic verò expeditur. Primùm diſpicere oportet, num aliquis ejus rei actionem, petitionẽ, aut executionem habeat, cui non convenit: Num quid geratur alio modo, tempore loco, lege quam par eſt. Deinde præter Circũſtantias etiã cauſæ utiliter conſiderantur.

Dreſſer. Rhetor. ſuæ lib.1.pa.215.

Quomodo tractanda eſt controverſia ex Ratiocinatione?

- Illa quidẽ oritur, cũ de cauſa propoſita nulla habetur propria lex, ſed quaritur judiciũ ex rebꝰ ſimilibꝰ ſiue cognatis. Quare hic videre cõvenit. 1. An alia lege conſtare

Dreſſ. p. 213. Quintil. li. 7. c. 9.

ſatis de ea poteſt, 2 an in rebus paribus quicquam ſimiliter ſcriptum extet, 3 negotium cum negotio, rem cum re diligenter oportet conferre & ſimilitudinem explicare, obſeruando. ſc. partes, progreſſus, fines, cauſas, circumſtantias, &c ex quibus ratiocinationes noſtræ omnes petendæ ſunt.

§.6. *Poſt definitivum reſtat iam Iuridicialis ſtatus, in quo qua ratione inſtituam Confirmationem iam velim me doceas?*

Iſta quidem parabitur ſecundum duplicem hoc in genere ſtatum Controuerſiarum *Abſolutum* ſc. & *Aſſumptivum*.

Quiſnam eſt ſtatus Abſolutus?

Quintil. li.7.c.5 Cum reus ipſam rem, quam ſe fēciſſe confitetur, jure factum dicit & ſimpliciter defendit, ut, *Milo iure Clodium occidit*, ita n. M. Cicero contendit.

Quomodo tractabitur cauſa in ſtatu abſoluto?

Si cauſa in ſtatu abſoluto offeratur, vt *An Milo Clodium iure occiderit?* hiſce locis jure id factum demonſtrabimus, 1 a Natura (vel jure Naturæ) quæ quidem inſeruit omnibus ſtudium conſeruandi ac defendendi ſui, 2 a lege (vel iure ſcripto) quæ permittit vim vi depellere, 3 a Iudicato, Maiores noſtri abſoluerunt eos qni vim vi in neceſſitate depulerunt, 4 ab Æquo & bono, huc referendi ſunt loci ſuaſorij, 5 a pacto. permiſſione, vel comminationibus antecedentibus.

Cedò Exemplum?

Accommodatior certè formula nulla eſſe poteſt, quam illa. M. Ciceronis in orat. pro Milone, quæ Narrationem ipſam immediate ſequitnr. *Hæc ſicut expoſui, ita geſta ſuut Iudices, inſidiator ſuperatus, vi victa, vis &c.*

Dreſſ. Rhetor. l.2 p. 173.

Quiſnam eſt ſtatus Aſſumptivus?

Cum per ſe defenſio infirma eſt, ſed aſſumpta re extranea comprobatur.

Quot ergo rationibus aſſumptis poteſt cauſa oſtendi iuſta & aliquo modo defendi?

Tribus potiſſimum. Conceſſione, Tranſlatione, Comparatione.

Keckerm. lib. 1. Syſt. Rhet. ſpecl. c. 16. p. 518 & ſeq

Quid eſt Conceſſio?

Conceſſio eſt, quando reus crimen commiſiſſe concedit, aſt petit ſibi ignoſci.

Quo potiſſimum modo tractabitur cauſa ſecundum Conceſſionem?

Duplici quidem modo, Purgatione

& Deprecatione.

Quot modis fieri ſolet Purgatio?

Tribus, Imprudentia, cum fatetur reus ſe feciſſe, verum per imprudentiam, 2 caſu, ὡς ἐν τύπῳ, *Quidam ſagitta auem ferire volebat, haud procul inde ſagitta decidit in bovem aut hominem,* 3 neceſſitate, v. g. *Lex eſt apud Rhodios, ut ſi quæ roſtrata navis in portu deprehenſa ſit, publicetur, magna tempeſtate navis invitis nautis eo appulit. Ne igitur publicetur, purgant ſe nautæ allegantes neceſſitatem.*

Quid eſt Deprecatio?

Dreſſer. lib. 1. Rhet. p. 175. Deprecatio eſt qua quis ſimpliciter petit ſibi ignoſci.

De Conceſſione dixti, quid eſt Tranſlatio?

Tranſlatio eſt, quando nos feciſſe concedimus ſed culpam in alios reijcimus, ut *Scipio Naſica fatetur ſe occidiſſe T. Gracchum, ſed conſentiente Senatu.* En transfertur cauſa in Perſonas.

Quid eſt Comparatio?

Comparatio eſt cum dicimus neceſſum fuiſſe alteram partem eligere & id quod nos facimus magis eligendum, ut, *Si quis Dux vel Miles propter opum, armorum*

rum, aliarumque rerum iacturam, pigritiæ nomine accuſatus, reſpondeat, *ſatius fuiſſe perdere pecunias quam vitam*, tum quidem comparatione ſe defendere dicitur.

Cedò iam ſi placet exemplum Confirmationis in ſtatu Iuridiciali Aſſumptiuo?

Extat in eadem oratione pro Milone Exemplum luculentum prolixum ſatis, in quo argumenta aſſumptivi ſtatus mirabili prudentia ſummoque artificio ſunt collecta. Principium ita habet. *Nec vero me, Iudices, Clodianum Crimen movet, nec tam ſum demens, tamque veſtri ſenſus ignarus atque expers, vt neſciam quid de Morte Clodii ſentiatis &c.* haud procul a fine, & protrahitur ad concluſionem vſque orationis vniuerſæ.

Habes orat pro Ligario exemplum huius generis apud Dreſſ. lib.2. Rhet.p.521.

§. 7.

Hactenus fuit Exordium, Narratio, Diuiſio, Confirmatio, in genere Iudiciali reſtant Confutatio & Concluſio, quomodo efformabo Confutationem?

Confutatio in hoc genere parabitur ijs legibus, quæ ſuperius ſunt expoſitæ in genere demonſtratiuo. Siquidem eadem convenit omnibus generibus confutandi ratio.

Qualis demum eſſe debet Concluſio?

Quintilian. lib. 6. cap. 1.

Concluſiones in orationibus generis Iudicialis quicunque ſtatus inciderit, eodem conſtituentur pacto, quo in reliquis generibus, niſi quod Conqueſtio ſive commiſeratio, itemque Indignatio, huic quaſi propriæ, frequentiſſime uſurpentur.

Cap. Quintũ.

Caput. Quintum.

Fœliciter uti ſpero abſolvimus primã Rhetorices partem nempe Inventionem, quænam eſt Secunda? § 1

DIſpoſitio, cujus non abs re magnam curam tenebimus, ſicut.n. inſtitutio cohortium & totius exercitus plurimum facit ad victoriam in bello, ita diſpoſitio partium quoq; in oratione.

Vide Quintil. lib. 7. c. 1. & ſeqq. De diſpoſitione in genere Judic. Soar. Rhet. lib. 2. cap. 1.

Geſtit ſanè mihi animus diſcere quomodo aptè diſponam?

De 7. potiſſimum rebus in Diſpoſitione oportet eum qui dicturus eſt, eſſe ſollicitum, 1. cura eſt magnarum partium, exordij, inquam, Narrat,&c. 2. probationum. 3. de diverſis argumentationum formulis, 4 de locis communibus, 5. de movendis affectib⁹. 6. de variatione ſchematnm & Troporum, 7. de verborum electione & collocatione.

Qua ratione diſponendæ ſunt majores orationis partes? §. 2.

Vſitata ratio illa eſt quam hactenus oſtendim⁹, 1. in loco ponatur Exor. 2. Nar. 3. diuiſ. ſeu propoſitio, 4. Confirmatio, 5.

5. Confutatio, 6. Concluſi.o iſta vero apud oratores non ſemper obtinet, in quibus quarundam partium eſt omiſſio, quarundam vero tranſpoſitio pro arbitrio oratoris.

§. 3. *Qua ratione diſponendæ ſint probationes?*

Non poteſt hæc res præceptis tradi in tanta cauſarum occurrentium multitudine, in quibus etiam varietas ſemper maximopere commendabitur, & ſtudioſe quæri debet, Obſervatio in ſcriptis magnorum & uſus dicendi erunt optimi præceptores, inveniuntur tamen in genere quædam adnotata ſecundum omnes orationes partes.

Quænam iſta ſunt?

Vide *Dreſſer. l. 1. Rhet. p* 81.

In exordio ſolent plerunq; quatuor aut quinq; ſententiæ locum habere, quæ ſunt, 1. πρότασις ſiue propoſitio Exordij, 2. κατασκευὴ ſiue ratio propoſitionis, 3. ἀπόδοσις ſive Concluſio, 4. ut plurimum (amplificationis gratia) πρόληψις ſiue objectionis cujuſdam dilutio. 5. ἀξίωσις petitio ut ſe de cauſa dicentem benigne audiant. Vti manifeſtum eſt videre apud

M.

M. Ciceronem pro Archia. In Narratione non facile ab ordine temporum deceditur. In Confirmatione Conſtituentur primo loco probationes firmiores, minus firmæ in medio, ſed poſtremo loco iterum quædam firmiores. In Confutatione validiores objectiones ſemper primo loco diluentur, quod ubi factum fuerit, cæteras licebit contemnere, abijcere aut etiam irridere. In Concluſione præſtabit ἀνακεφαλαίωσιν ſiue brevem quandam probationum repetitionem facere. evitanda ſemper eſt prolixitas.

Dreſſ. lib. 1. Rhet. p. 108.
Soarez de Arte. Rhet. l. 2. cap. 15.

Qua ratione Collocandæ ſunt diverſæ argumentationum formulæ?

In Exordio gratiam habent Enthymemata, utpote quæ brevia & plerunque acuta. In Narratione ac diviſione probationibus minime opus eſt. In Confirmatione miſceri hinc inde omnes argumentationum ſpecies debent. Enthymemata, Inductiones & Exempla, argumentationes tripartitæ ex propoſitione, aſſumptione & Complexione conflatæ: argumentationes quadripartitæ, quæ conſtant tribus iſtis propoſitionibus & iſtarum alterius probatione,

Vide *Keck.* *Lib. 1. Syſt. Rhet. c* 10 *p. 113. & ſeqq.*
Soarez. lib. 2. Rhet. c. 17. 18.

denique quinqnepartitæ, quando utrique propoſitioni additur probatio, quod fuſiùs quam Dialecticus efficiet Orator, imò liberiùs, jucundiùs & multo ornatiùs. In Confutatione non eſt noua argumentatio. ſed earum argumentationum, quæ ab alijs afferri poſſunt dilutio, eaq; fit vel ſola negatione, vel tranſlatione, uel eleuatione, vel digreſſione &c. In concluſione quæ brevis eſſe debet, ſi vllæ argumentationes certè Enthymemata inprimis ponentur.

§. 4.

Qua ratione diſponendi ſunt loci communes?

Loci communes oportunè alicubi, inprimis in confirmatione admiſcentur.

Quaſdam vero regulas mihi ſuggeris tractandi locos communes?

Vide Keck. Lib. 2. Syſt. Rhet. c 10 p. 185. *De Gnomis inſerendis Quint.* lib. 8. cap. 5.

Nullæ mihi occurrunt regulæ ſatis certæ, Exempla magnorum inſpicere licebit, unde etiam & tibi ipſi depromas methodum diſponendi locos communes, *Cicer. pro Archia diu verſatur in loco communi de præſtantia humanarum literarum maximè Poetices. In oratione ituem pro Roſcio Amerino pluſcula adfert de Agricultura.* Ad eundem igitur modum prudenter te oportet diſpicere, vbi inſerere aliquod ex loco communi expediat.

Qua ratione movendi ſunt affectus? §. 5.

Affectus quidē iſti ſunt in duplici differentia. *Quidam lenes ſeu mitiores, ἤθη*, utpote cum conciliatur favor, benevolentia, ſpes &c. *Quidam vehementiores, πάθη* dicuntur, ut cum inducuntur auditores ad iram, indignationem, Commiſerationem, lætitiam, dolorem. Mitiores affect9 receptum eſt movere in exordio, vehementiores appoſitiſſimè moventur in Concluſione, In Confirmatione vero & Confutatione utriq; interſeruntur uti rerum atq; argumentorum ratio poſtulaverit. ubicunque autem affectus movere placuerit, oportet prius in te ipſo illi eluceant, quos aliorum animis cupis inducere.

Keckerm. lib. 1. Syſt. Rhet ſpeci. ca. 10 p. 465. & ſeqq. & cap 13. eiuſdem p. 490. Dreſſ lib. 1. Rhet. pag. 109. Quint. 6 c 2. 3. Vide etiā Soar. de Arte Rhet li. 2. c ul: & Keck. de Rhet. Eccleſ. lib. 1. c. 3 p. 44. & ſeqq. De Pathopoeia ex Agricola vide Rhe. P[illegible] po- R[illegible]m. lib. 1. ca. 25. De ira excitanda et ſedanda reliquiſque animi affectibus commovendis vide Ariſt, de Rhet. lib. 2. ca. 2. & ſeqq.

Qua ratione diſponenda ſunt Schemata & Tropi? §. 6.

Schemata & Tropos quiſquis orationē parat inſerere debet & admiſcere alios quidē hoc loco, alios illo loco, quātum tulerit argumentum, Eadēq; .n. ubiq; facies orationis non modo non habet gratiam, verumetiam faſtidium parit, precipua cu-

Virtutes Troporum & figurarum, vide apud Alſted orat. l. 4. ca 16. Soar. lib. Rhet. 3 c. 29. Illis utere ōis ra ſit, quoties res poſtulat, apposite rem quampiam amplificare, hoc eſt, graviorem quam ſit, efficere cui Amplificationi inſerviunt Hyperbole, Iucrementum, commutatio, Exclamatio, Dubitatio, Correctio, Proſopopæia; & extenuare, quod opus eſt contrarium, cui ſerviunt Contrariæ figuræ.

ἡδύσματι ἀλλ' ὡς ἐδέσματι. Ariſt Rhet. De Dilatatione & Exaggeratione vide Keck li. 1. Syſt Rhet.c.7. & 8. Dieſſ. li 3.Rhet. p.831. Quint.l.8.c 4.

Soarez Rhet.l.1.c 33.& ſeqq. Anton.Schorus apud Kec.de Rhet.Eccleſ.p.180.

§. 7.

Quibus denique aut qualibus utendum mihi eſt Verbis in componenda oratiuncula?

Verborum conſideratur *Electio & Collocatio*, quod electionem attinet lex una ſit, verba evitentur obſcura, humilia, dura, inepta, incondita, atque in eorum locum ſubſtituantur illuſtria, idonea, & generatim quæcunq; nitorem orationi & ſplendorem poſſunt addere. quod ſpectat ad collocationem illa duplex eſt, *Naturalis una*, quæ cenſenda eſt ex ſignificatione, ſecundum quā qd' præſtantiꝰ & digniꝰ præponendū eſt indigniori; *artificialis altera*, ex ſono ipſo dictionū pendens. Quæ quia plena eſt difficultatis, vixq; à magnis viris feliciter tentata, nihil de ea præcipiemus.

Vi. apud B.Clerkū de Aulico prolixiorē ſuper hac re diſputationem pa.44.& ſeqq. Keck.lib.2.Rhet. Syſt.c.1.p.142. Vide Quintil. lib 8. in proœm. item ca.1.2 lib. etiam 10.ca 1. Soarez.lib.3. de Arte Rhet cap.4. & ſeqq.& cap. 31.& ſeqq. Alſted.orat.li.4 ca.16.

Caput Sextum.

Fuit etiam & altera Rhetorices pars nempe Diſpoſitio aggrediamur iam σὺν Θεῷ tertiam, Quænam ea eſt?

POſt *Inventam* ac ſatis aptè *diſpoſitam* futuræ orationis materiam, tertio loco elaborandum eſt in *Elocutione*.

Keck. li. 2. Rhet. Syſt. c. 1 p. 136. Soarez. l. 3 Rhet. ca. 1.

Ut aptè ornatèque eloqui poſſim quot ſunt mihi conſideranda?

Duo tantum, Ante omnia. n. diſpicias oportet quo dicendi genere uti velis, Deinde ipſi orationi incumbendum eſt, eaq; exornanda floſculis Rhetoricis.

Quot ſunt dicendi genera?

Tria, *Grave* quod & Aſiaticum & ſublime, *Humile* quod & Atticum & tenue, *Mediocre* quod & Rhodium vocant & æquabile.

Vide Keck. lib. 1. Syſt. Rhet. Specie. 26. & 27. Dreſſ. li. 3. Rhet. p. 909.

Quintil. l. 11 ca. 1 & lib. 12. ca. 10. Soarez. de Arte Rhetorica lib. 3 c. 51. Vide Alſted. orat. li. 5. c. 6. & de puritate, perſpicuitate, ornatu & decoro (quo quatuor ſunt modi ſeu potius ἀρεταί *virtutes orationis) Vide eundem accurate diſputantem ibid. lib. [illegible] & ſeqq. vel ſi magis placet legatur ipſe Sturmius (a quo mutuatus eſt ille Alſtedius.) li. 2. de imitat. orat. c. 5 & ſeqq. & de tribus hiſce dicendi generibus eodem in lib. ca. 8. & ſeqq. Is erit eloquens qui poterit parva ſubmiſſe, modica temperate, magna granditer dicere, Auguſt. ex Cicer. lib. 4 de doctr. Chriſt. c. 17.*

Quando adhibetur graue dicendi genus?

Quando verba facere oportet in publico conventu, in ſenatu, apud Principes, idque de rebus arduis, veluti de Deo, Angelis, republica, religione &c. & conſtat ſchematum ac uerborum gravium accurata compoſitione.

Quando adhibetur humile dicendi genus?

Quando ad plebem, ad familiares, ad diſcipulos, de rebus domeſticis & quotidianis eventis habendus ſermo eſt, atque hoc vix ſupra quotidianam loquendi cõſuetudinem aſſurgit.

Quando adhibetur Mediocre dicendi genus?

In Philoſophicis diſputationibus, atq; argumentis Didacticis, item in deliberationibus, & quibuſdam cauſis forenſibus minus videlicet arduis, atque hoc infra gravem, & magnificam orationem demiſſum, necnon ſupra humilem nonnihil erectum videtur.

Secundo deinde in loco quinam ſunt iſti floſculi quibus exornanda eſt oratio?

Sunt Tropi & Figuræ quæ orationi admiſceri ſolent.

Quid eſt Tropus?

Tropus, à τρέπω verto, eſt quo verbum a uaturali ſignificatione in aliam immutatur.

Keck. Lib. 2. Syſt. Rhet. c 2. p. 144. & ſeqq. Dieſ. l. 3.

Quint. li. 8. c. 6. Soarez. lib. 3. Rhet. c 8.

Qutuplex eſt Tropus?

Quadruplex, Μετωνυμία, Tranſnominatio, εἰρωνεία, Irriſio, μεταφορὰ, Tranſlatio, συνεκδοχὴ Comprehenſio. *Metonymia eſt tropus Conſentaneorum, Ironia diſſentaneorum, Metaphora eſt tropus Comparationis. Senechdoche Diſtributionis.*

Quid eſt Metonymia?

Metonymia ē. nominis pro nomine poſitio.

Quotuplex eſt Metonymia?

Quadruplex. quæ duplicem conſtituere poteſt diuiſianem hunc in modum.

Meton: eſt
- 1
  - *Cauſæ*
    - *Efficientis.*
    - *Materialis.*
  - *Effecti.*
- 2
  - *Subiecti.*
  - *Adiuncti.*

Metonymia cauſæ efficientis eſt cum inuentor & author pro ipſis effectis rebus rebus vſurpantur, ut *Sine Cerere & Baccho friget Venus. Virgilius venum it, Terentius emitur. Nondum erat Spiritus Sanctus, Ioh. 7*

Soar. lib. 3. Rhet. cap. 12.

hoc eſt, dona Spiritus Sancti non ita copioſe collata ſunt in Apoſtolos & Eccleſiam ut poſtea Actorum ſecundo, *Habent Moſen & Prophetas*, *Luc.* 16. hoc eſt: Moſis ſcripta & libros Propheticos. *Laborem manuum tuarum manducabis*, *Pſalm.* 128 hoc eſt: Fructus ex labore tuo provenientes. *Mollis lingua Confringit iram.* hoc eſt: Sermo mollis cuius lingua eſt cauſa inſtrumentalis. *Dat Galenus opes, dat Iuſtinianus honores*, id eſt: Medicina diuites facit Iuris prudentia honoratos.

Metonymia cauſæ materialis eſt, Cum illud ex quo res fit ponitur pro re inde conflata, ut, *Cum eſſent triclinia ſtrata, argentumq; expoſitum in ædibus*. ubi, argentum ſignificat argenteam ſupellectilem. *Syluestrem tenui Muſam meditaris auena* hoc eſt: fiſtula. *Terra es, & in terram redibis*, *Gen.* 3 ex terra confictus es *Simulachra gentium aurum & argentum*, *Pſal.* 17 hoc eſt, aurea ſunt & argentea.

Metonymia effecti eſt cum ex effectis, efficiens ſignificatur, ut *Vinum audax, pallida mors, pallente habitant morbi triſtiſque ſenecta*, *Duæ gentes ſunt in utero tuo*, *Gen.* 25. hoc eſt, duarum gentium authores, Eſauus & Iacobus. *Chriſtus* *eſt noſtra ſalus*: hoc eſt, ſalutis author.

Fuit Metonymia cauſæ & effectus, quid eſt Metonymia ſubiecti & adiuncti?

Metonymia ſubiecti eſt vel cum

1 Ponitur continens pro re contenta, ut *Invadunt vrbem ſomno vinoq; ſepultam*, vbi τὸ [vrbem] pro ciuibus ponitur; *Aquila excitat nidum ad volandum, Deuter.* 32. hoc eſt, pullos ſuos. *Hic calix eſt ſanguis* id eſt, vinum in calice.

2 Ex poſſeſſore res poſſeſſa intelligitur, vt, *Iam proximus ardet Vcalegon* Id eſt, Vcalegonis domus, *Apud me eſt.* id eſt, Domi meæ. Cic. εἰσῆλθον εἰς τὴν Λυδίαν. id eſt, Domum Lydiæ, Act 16. vlt. verſu.

3 Ex re ſignificata ſignũ intelligitur, ut, *Exuo Monachum*, id eſt, habitum & cucullum Monachalem. *Hoc ego clauiculo rigidum ſuſpendo Magiſtrum.* hoc eſt, togam Magiſtralem. *Erit*

hæc circumciſio fœdus meum, in carne veſtra, Gen. 17. hoc eſt, ſignum fœderis. *Panis eſt Corpus Chriſti.* id eſt, Figura, interprete Tertulliano, vel ſignum corporis Chriſti, interprete Auguſtino.

Nomina virtutum ipſarum pro viris bonis, & vitiorum pro malis vſurpantur.

Poſſeſſio ipſa poſſeſſorem denotat. *Hodie ſalus huic domui contigit* Luc 19. hoc eſt, Zacchæo,

Metonymia adjuncti eſt cum ex adiunctis res ſubie-

Signum pro re ſignata ponitur, ut pubes pro juuentute, ſic, *Cedant arma togæ,* id eſt bella paci, *Non auferetur ſceptrum de Iudah, Gē.* hoc eſt, imperium. *Chriſtus eſt noſtrum Paſcha,* hoc eſt, per agnum paſchalem adumbratus.

Temporis adjunctum pro ſubjectis, ut *O tempora! O mores!* pro perditis temporum & malè moratis ciuibus ctæ ſigni-ficâtur, ſic

nibus, *Ne configuremini ſeculo iſti Rom.* 12. hoc eſt, impijs iſtius ſiculi moribus.

Quid eſt Ironia?

Ironia quaſi ſimulatio vel diſſimulatio, illuſio vel irriſio eſt Tropus à contrario in contrarium.

Keck li 2. Syſt. Rhet. cap. 5. & 6. 8. pa. 177.

Soar. Rhet. lib. 3. cap. 18. Diſtinguendum omnino eſt inter dicta ironice .i Rhetorice adornata, & putida malitioſorum mendacia. Vi de *Rhet. Phil. Ram. lib. 2. cap. 8. pag. 64.*

Quotuplex eſt Ironia?

Duplex eſt enim vel ex diſſenſione

Rei tantum eſtq; vel

Παράλειψις præteritio quibuſdam dicitur, ut in his formulis mitto, prætermitto, *Mitto illam iam libidinis iniuriam mitto nefarias generi nuptias, mitto cupiditate matris expulſam matrimonio. filiam &c. Cic.*

Ἀπόφασις, id eſt, negatio, ut *Non agam tecum iure ſummo, non dicam quod fortaſſe obtineremus, Nec ea dico, quæ ſi dicam tamen infirmare non poſſis Cic.*

Soarez lib. 3 Rhet. cap. 30.

Rei

Acutius paulo diſtinguit Auguſtinus inter Ironiam & Antiphraſin. v locum lib.3. de doctr. Chriſt. cap.29

Rei & pronunciationis ſimul, vt *Heus bene vir curaſti probè, Terent.*

Egregiam vero laudem
& ſpolia ampla refertis,
Tuq; puerq; tuus, (*nomen,*
magnum & memorabile
Vna dolo divum
ſi fœmina victa duorum eſt.

Aſcende & proſpere agas nam tradet Deus Ramoth in manus tuas. 1.Reg.22. *Eruat eum, eripiat eum quoniam placet ei,* Pſalm. 22. *Clamate magna voce, nam Deus eſt Baal veſter &c.* 1 Reg. 18 *Libenter ſuffertis inſipientes, cū ſitis ipſi ſapientes* niſi fallor Ironia erat & non laus Bernide cōſiderat.ad Eugen.lib.1.cap.3.

Quid eſt Metaphora?

Keck lib 2.Syſt. Rhet.cap.4. Dreſſer.lib.3. Rhet.p.741.

Metaphora quaſi tranſlatio vel traductio eſt quando ex ſimili ſignificatur ſimile.

Soar.lib.3.Rhet. ca.9 & 10. καὶ τὸ σαφὲς καὶ τὸ ἡδὺ ἔχει μάλιστα ἡ μεταφρα, *Ariſt.Rhet.lib.3.c.2.*

Quatu-

Quotuplex eſt Metaphora?

Duplex.

- Hyperbolica, ex qua oritur mira orations ſublimitas, cum rebus inanimatis actum quendam & animos damus, vt, *Parietes, C. Cæſar, vt mihi videntur huius curiæ tibi gratias agere geſtiunt*, Cic. *Lapis de pariete clamabit, & lignum, &c. Habac.* 2.11.

Keck. li. 2 Rhet. Syſt. c. 8 pa. 176 Soar lib. 3 Rhet. cap. 21

- Allegorica, quæ quidem illuſtriſſima eſt in oratione, ut, ſuſpicio pro admiror, video pro intelligo. *Virtus eſt una altiſſimis defixa radicibus, quæ nunquã vi labifactari poteſt, nunquã dimoueri loco*, Cic. *Ego ſum Paſtor bonus & meas agnoſco oues & a meis agnoſcor.* Ioh. 10. *Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus dedit incremẽtũ* 1 Cor. 3 *Vineã ex Ægypto trãſtuliſti &c.* Pſ. 80 *Beati qui eſuriũt & ſitiunt iuſticiã, ipſi n. ſaturabuntur*, Math 5.

Keck. ibidem pa. 179. Soar. l. 3. Rhet. cap 17.

Fuerunt tres priores Tropi, quid eſt Synecdoche?

Synecdo-

Synechdoche eſt quaſi comprehenſio eſtque vel cum ex
Parte ſignificatur totum pars autem eſt vel (a)
Toto ſignificatur pars totū totum autem eſt vel b

Kick.l.2.Syſt. Rhet.c.3.

(a) *Membrum, unde Synechdoche mēbri.*
Species, unde Synechdoche ſpeciei.

Soarez. de arte Rhet.l.3.c.11.

b *Integrum, hinc Synechdoche integri.*
Genus, hinc Synechdoche generis.

Synecndoche membri eſt quando ex membro integrum ſignificatur, ut tectum pro Domo, ridiculum caput pro faceto & lepido homine, *Qui dat eſcã omni carni, Quicunq; inuocaverit nomen Domini ſalvus erit, Act.* 2. per inuocationem ſignificatur vninerſus Dei cultus. *Lex Dei perfecta eſt, convertens animam, Pſal.* 19, Lex pro toto Dei Verbo.

Synechdoche ſpeciei eſt quando ex ſpecie ſignificatur genus, ut *Qui Curios ſimulant & Bacchanala vivunt*, vbi curios pro temperatis, Bacchanalia pro quolibet intemperantiæ genote ponitur. *Iracundior Arida, Hor. Hæc vel millies audivi*, id eſt, ſæpiſſime: *In ſudore vultus veſceris pane tuo, Gen.* 3. per panem alimentuu quoduis intelligitur. *Pax ſit domui huic.* per pacem omnimoda beatitudo & fæliciats intelligitur.

Syñechdoche integri eſt quandò ex integro ſignificatur mēbrum, ut *Vides orbē terrarū diſtributis imperijs ardere bello.* Cic. ubi orbis totus ponitur pro imperio Romano. *Suſtulerunt Dominū meum & neſcio vbi poſuerunt eum. Ioh.*20 hoc eſt, corpus Domini mei. *Exijt decretum a Ceſare Auguſto, vt cenſetur totus orbis, Luc.* 2. *Chriſtus paſſus eſt*, id eſt, homo Chrſtus paſſus eſt. *Chriſtus eſt infinitus & impaſſibilis*, id eſt ſecundum naturam diuinam.

Synechdoche generis quando ex genere ſignificatur ſpecies, ut *Virtus repulſæ neſcia ſordidæ*, i.e. foritudo. Hor. Sic *Poeta*, & *Troiani belli ſcriptor* pro Homero. *Animal* pro beſtia dixit orat. *Prædicate Euāgeliū omni creaturæ*, hoc eſt, omni homini, Marc. 16 *Omnes quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Chriſti. Phil.*2. id eſt plerique. *Nullus eſt qui agit penitentiam. Nemo eſt qui facit bonum. Ioæm* 8. id eſt, paucîſſimi. *Non eſt iniquitas in manibus meis. Pſal.* 7 inquit Dauid. quod reſtringendum eſt ad cauſam cum Saulo.

Hactenus fuit Tropus, quid eſt Figura? §.3.

Figura eſt quâ oartionis habitus a ſimplici conſuerudine immutatur.

Keck.l.2. Syſt. Rhet.c 11.*p.* 196 *Quintil.li.*9.*c.*1. *&* 2. *Soar.lib.*3.*Rhet.cap.*23.

Quotuplex eſt Figura ?

Duplex
Dictionis ſiue orationis.
&
Sententiæ.

Quid eſt Figura dictionis ?

Figura orationis eſt qua elocutio figuratur dictionibus aptè & jucunde inter ſeſe reſonantibus, & conſiſtit in ſonorum dimenſione & repetitione.

Quid eſt Figura in dimenſione ſonorum ?

Vide Keck. l. 2. Rhet. Syſt. cap. 21. p. 270. & eundem ca. 10. eiuſ. lib. p. 258. & ſeqq
Dreſſ. lib 3. Rhet pag. 907.
Quintil. li. 9. c. 4.

Nihil certè eſt aliud quam numerus oratorius. *Nam de numero poetico qui in Rhythmum dividitur & metrum nullus nobis erit hic ſermo) cum de ſyllabarum quantitate ex lege nob' aulo agendum ſit in Grammatica. quare ut genus dicendi Didaſcal. con Dreſſeri ad Logicam, ita hic numerum poeticum Talæi ad Grammaticam relegabimus; de quo tamen ſi cui mens ſit utilia nonnulla precepta legere, conſulat ille Syſt. Rhetor. Phillipo-Rameum* Caput 14. & ſequent. libr. 1. *nec non Carol. Butlerum* lib. 1 Rhetor. cap. 13. & 14. qui in hac parte palmam alijs præripuiſſe videtur. *Nil autem aliud* (inquit Fabius) *poteſt facere ſermonem numeroſum, quam opportuna ordinis mutatio.* Hunc M. Cicero diligenter obſervavit, huncque numerum adhibere neceſſe eſt, ſi ornatè velis dicere, & ut multo majorem vim habeat oratio. primum ad Dactyli, Anpæſti & Spondæi pedē invitat Ariſtoteles, in quo impune progredi licet duos duntaxat pedes aut paulo plus, ne planè in verſum aut ſimilitudinem verſum incidamus, Probatur etiam ab eodem Pæan qui duplex eſt, vel – ∪ ∪ ∪ incipite, comprimite vel ∪ ∪ ∪ – ut domuerant, ſonipedes, ab illo ordiri, hoc vero finire iſti philoſopho placet. *Neq; vero hæc tam acrem curam diligentiamq; deſiderant, quam eſt illa Poetarum, quos neceſſitas cogit, & ipſi numeri ac modi, ſic verba verſu includere, vt nihil ſit, ne ſpatium quidem minimo brevius aut longius, quam neceſſe eſt,* Tull. de orat. lib. 3. *At in dicendo numeroſum putatur, non quod totum conſtat ex numeris ſed quod ad numeros proxime accedit, hinc fit vt quod numeroſum in oratione dicitur, non ſemper numero fiat; ſed nonnunquam ex concinnitate aut conſtructione verborum*, ut idem in oratore ad Brutum disertè ſatis loquitur.

Soarez. de arte Rhet. l. 3. c. 35. 36 & ſeqq. ſatis multis.

Ex Neotericis mea quidem ſententia Bar. Clerkus noſtras fœliciſſimè omnibus quos mihi unquã contigit videre hunc orationis leporem, hanc in dicendo concinnitatem attigiſſe videtur.

Figura in repetitione ſonorum quotuplex?

Illud patet ex hoc diagrammate.

Figura in repetitione eſt vel
- *Similis ſoni, idq́ꝫ*
  - *Continuę ſententia vel* a.
  - *Diſjunctę loco* b.
- *Leuiter diſſimilis idq́ꝫ vel* c.
  - *Diuerſa*
  - *Eiuſdem* c.

- a. *Eadem Epizeuxis.*
- *Diuerſa, Anadiploſis quæ aliquando & Climax dicitur.*

- b. *Eodem idq́ꝫ vel*
  - *Principio*, Anaphora.
  - *Clauſula*, Epiſtrophe.
  - *Vtroq́ꝫ loco*, Symploce.
- *Diuerſo, i.e. initio & fine idq́ꝫ vel*
  - *Eiuſdem ſententiæ*, Epanalepſis.
  - *Diuerſarum ſententiarũ*, Epanodos.

- c. *Originis*
  - *Paranomaſia.*
  - *Polyptoton.*

Quid eſt Epizeuxis & Anadiploſis?

Keck.lib.2.Syſt. Rhet, c.19.p.243

Epizeuxis eſt quando idem ſonus continue iteratur in eadem ſententia ut *Ilion Ilion, fatalis inceſtusq́ꝫ Iudex vertit in pulve-*

rem Horat. *Ipſa ſonant arbuſta Deus, Deus ille Menalca.* Virgil. *Fili mi Abſolon, fili mi, fili mi Abſolon.* 2 Sam. 18. *Ieruſalem, Ieruſalem quæ occidis Prophetas,* Luc. 13.

Anadipoſis eſt quando idem ſonus repetitur in fine præcedentis & principio ſubſequentis ſententiæ, nt

---*Vos hæc facietis maxima Gallo,*
Gallo cuius amor, &c. Virg.

Stabunt pedes noſtri in atrijs tuis Ieruſalem, Ieruſalem quæ ædificaris vt civitas &c. Pſal. 122.

Hæc ſi pluribus continuata fuerit gradibus dicitur climax, ut, *Namque reliqua ſpes libertatis manet, ſi illis & quod libet, licet, & quod licet, poſſunt, & quod poſſunt, audent, & quod audent faciunt, & qd faciunt vobis moleſtum non eſt.* Author ad Heren. *Quos præſcivit, hos prædeſtinavit, quos autem prædeſtinavit, hos & vocavit, quos vocavit hos* &c. Rom. 8. 30.

Keck. li 2. Syſt. Rhet. cap. 14. pa. 210.
Soar. lib. 3. Rhet. cop. 26.

Fuit Figura in Repetitione ſimilis ſoni continuè, ſequitur Figura in repetitione ſimilis ſoni diſiunctè tum loco eodem tum diuerſo, Quid eſt ergo Anaphora, Epiſtrophe, &c.

Anaphora ſeu relatio eſt quando idem ſonus iteratur in principijs ſententiarum, Keck. lib. Syſt. Rhe. c. 11. p. 246. Soar. l. 3. Rhet. ca. 26.

ut, *Nihilnè nocturnum preſidium palatij, nihil urbis vigiliæ, nihil timor populi &c.* Cic. *Pan primus calamos cera coniungere fecit, Pan curat oues, ouiumque Magiſtros* Virg. *Te Deus alme colam, te toto pectore amabo.* Pſalm 18. *Suſtinetis ſi quis vos in ſervitutem redigit, ſi quis devorat, ſi quis accipit, &c.* 2. Cor. 11. 20. *Et collidam in te equum & equitem eius; & collidam in te currum & aſcenſorem eius & collidam &c.* Ierem. 51. 21. 22. 23.

Soar. l. 3. Rhet. cap. 22.

Epiſtrophe, ſeu Converſio eſt quando ſimilis ſonus in clauſulis iteratur, ut, *Doletis tres exercitu populi Romani eſſe interfectos? interfecit Antonius, deſideratis clariſſimos viros? eos quoq; eripuit Antonius, authoritas, huius ordinis afflicta eſt, afflixit Anthonius,* Cic. *Cum Patribus noſtris pecavimus, iniuſte omnes egimus, iniquitatem fecimus. Hebræi ſunt? & ego Iſraelitæ ſunt? & ego &c.* 2. Corinth. 11. 22.

Symploce ſeu Complexio (Quæ ex Anaphora fit et Epiſtrophe) eſt cum idē ſonus in principijs & Clauſulis iteratur, ut. *ſpem improbis oſtendiſtis. timorem bonis injeciſtis, fidem de foro ſuſtuliſtis. Bonū certamen certavi, curſum conſummavi, fidem ſervavi.* 2. Tim 4. *Quomodo invocabunt in* *quem non crediderunt? quomodo credent ei, quem non audiverunt?* Rom. 10

Epanalepſis ſeu reſumptio eſt quando idem ſonus in principio ſententiæ & clauſula ejuſdem repetitur, ut, *Multi & graves dolores inventi, parentibus & propinquis multi,* Cicero. *Phoſphore redde diem, quid gaudia noſtra moraris? Cæſare venturo, Phoſphore redde diem,* Martial. *Omnia enim veſtra ſunt ſive Paulus &c.* 1 Cor. 3. 22. *Quod ſi opertũ eſt Evangelium noſtrum, in ijs qui pereunt eſt opertum,* 2. Cor. 4.

Keck. l. 2. Syſt.
Kret. c. 19. 249.
Soar. lib. 3 Rhet.
cap. 26.

Dona benigne Pater quæ jam largiris, in uſum
Sanctifica noſtrum dona benigne Pater.

Epanodos ſeu regreſſio eſt quando ſonus idem in principio & medio, vel in medio & fine iteratur ut, *gratiam qui refert, habet, & qui habet in eo quod habet, refert.* Cic. *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo filii Dei qui dilexit me & tradidit ſemetipſum pro me,* Gal. 2. *Qui ex Deo eſt verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis,* Ioh. 8. *Nam & ego quod donavi ſi quid donavi &c.* 2. Cor. 2. 10. *Pſallite Deo noſtro pſallite, pſallite Regi noſtro pſallite,* Pſal. 147.

Fuit Figura in repetitione ſimilis ſoni, ſequitur Figura in repetitione ſoni leuiter diſſimilis tum diverſa tum eiuſdem originis, Quid eſt ergo Paronomaſia & Polyptoton?

Kek. Lib. 2. Syſt. Rhet. c. 19. p 254 Soar. de arte Rhet. lib. 3 c. 28.

Paranomaſia ſiue adnominatio eſt cum dictio. litteræ aut ſyllabæ alicuius commutatione, ſignificatione quoque commutatur, ut *Vt non emiſſus ex urbe, ſed immiſſus in urbem eſſe videatur,*

Litigat & Podagra
Diodorus (Flacce) laborat,
Sed nil Patrono
porrigit hæc chiragra eſt, Mart.

Hinc illud eſt quod de Catone circumfertur qui cum cuidam dixiſſet, *Eamus deambulatum*, & ille reſpondiſſet *Quid opus eſt de?* Imo vero (inquit) Cato *Quid opus eſt te?*

Maior ineſt illis nummi quam
numinis ardor
Diuini, & nummos numinis inſtar amant.
Nec tu τὸν χριϛὸν, clere, τὸ χρηϛὸν amas.

Polyptoton ſeu caſuum varietas eſt cum eiuſdem originis varijs caſibus voces inter ſe conſonant, ut, *Certus locus, certa lex, certum tribunal, quo hæc reſeruetur.* Cicero *Non vt edam vivo, ſed vt vivam edo.*

edo. Quintil. *Qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, nec videre poteſt, cui honor & imperium in ſempiternum,* 1 Tim. 6

Reperitur autem hîc aliquando climax, ut apud Virgilium.

Torva leæna lupũ ſequitur lupus ipſe capellam, Florentem Cythiſum ſequitur laſciva Capella.

Vos vero in hoc omni ſtudio incumbentes adjicite cum fide veſtra virtutem, & cum virtute ſcientiam & cum ſcientia temperantiam, & cum temperantiam tolerantiam, & cum tolerantia pietatem. & cum pietate animum in fratres propenſum, et cum animo in fratres propenſo charitatem 2. Pet. 1.

Hactenus fuit Figura dictionis quid eſt Figura ſententiæ? §.4.

Figura ſententiæ eſt quæ totam ſententiam aliquo animi motu afficit. eſtque vel in logiſmo, vel in dialogiſmo.

Quid eſt Figura ſententiæ in Logiſmo?

Figura ſententiæ in logiſmo vel ratiocinatione eſt quando ſine Colloquutione ſententia figuratur.

Quotuplex eſt?

Quadruplex, Ecphoneſis, Revocatio ſui ipſius, 3. Apoſtrophe, 4 Proſopopæia.

Quid eſt Ecphoneſis?

Ecphoneſis, ſive Exclamatio eſt per adverbium exclamandi expreſſum vel intellectum.

Quot modis fieri ſolet Exclamatio?

Iſta figura magnum prorſus eſt animi commovendi inſtrumentum, & quidem effectuum diverſorum, fieri autem ſolet vel

Keck. li 2 Rhet. S. c. 17 p. 235, Sc. l. 3. Poet., cap 30.

Per modũ
- Admirationis *Oh clementiam admirabilem! O altitudo divitiarũ ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quã incõprehenſibilia ſunt judicia eius*, Ro. 11.
- Deſperationis, *O fruſtra mei ſuſcepti labores! O ſpes fallaces! O cogitationes inanes!*
- Optationis, *O utinam tunc cũ Lacedæmona claſſe petebat, obrutus inſanis eſſet adulter aquis!*
- Indignationis, *O ſcelus, O peſtis!*
- Irriſionis, *O ſtultos Camillos, Curios,*

Curios, Collatinos!

Deprecationis, & imprecationis, ut *Dij te perdant, fugitive!*

Objurgationis, *O dementes Galatæ quis vos faſcinavit.* Gal. 3.

Quid eſt Revocatio ſui ipſius?

Revocatio ſuiipſius eſt ardoris proximi in exclamatione veluti refrigeratio.

Quotuplex eſt?

Duplex
- Epanorthoſis.
- Apoſiopeſis.

Epanorthoſis ſive correctio eſt quando revocatur quidpiam antecedens, ut, *Filium unicum adoleſcentulum habeo, ah quid dixi, me habere? imo habui &c. Terent. Vivo ego ſed non amplius ego, vivit vero in me Chriſtus*, Galat 2.

Keck. Lib. 2. Syſt. Rhet. c. 15. p. 216. Soar. Rhet. lib. 3. ca. 18. & 30.

Apoſiopeſis ſeu reticentia eſt, quâ ſententiæ inchoatæ curſus ita revocatur, ut inde pars aliqua deinceps non dicta intelligatur, ut

Iam Cælũ terramq́; meo ſine numine venti
Miſcere & tantas audetis tollere moles?
Quos ego, ſed præſtat motos componere
fluctus.

Quibus ego iuravi in ira mea, ſi introibunt in requiem meam, Heb. 3.

Quid eſt Apoſtrophe?

Keck. 2. lib. Syſt. Rhet. ca. 16 p. 224 Soar. l. 3. cap. 30

Apoſtrophe ſive Averſio eſt quando oratio ab una perſona in aliam cõvertitur

Quot modis fieri ſolet Apoſtrophe?

Diverſimodè fieri ſolet

Aliquãdo enim

- Ad humanam perſonam fit averſio, ut cum Anchiſes narrat Æneæ, quæ futura ſit poſteritas nepotum Ænead. 6. ubi alloquutus Æneam interſerit.

  Quis te Magne Cato tacitum aut te Coſſe relinquat?
  Fabritium, vel te ſulco Serrane ſerentem?

- Ab hominibus ad Deos, ſic Ovid: inſtitutum ſuum in libris Metamorph: Explicans, ſtatim ſubjungit.

  Dij cœptis (nam vos mutaſtis & illas)
  Aſpirate meis &c.

- Ad rem mutam & inanimatam veluti ad Perſonam transfertur oratio, ut, *Religiones ipſæ araq; cum illam belluam*

belluam cadere viderunt, cõmoviſſe ſe videntur, & ius in illo ſuum retinuiſſe, vos enim Albani tumuli atque *Luci, vos inquam imploro & obteſtor, voſq;* Albanorum *obrutæ aræ,* &c. Cicer. *Audite Cœli & auribus percipe terra,* Eſai. 1.2. *Quid tibi mare, quod fugiſti? & tu Iordanis quod converſus es retrorſum? montes quod exultaſtis ſicut arietes, & colles ſicut agni ovium, Pſal.* 114.

Quid eſt Proſopopœia?

Proſopopœia ſive fictio perſonæ eſt qua velut alienam perſonam oratione noſtra loquentem fingimus.

Keck. li.2. Rhet. Syſt. ca.15. p.2[illegible]

Quotuplex eſt?

Duplex, { Imperfecta.
Perfecta.

Imperfecta eſt cum ſermo alienæ perſonæ leviter & obliquè repreſentatur, ut, *Hi vos (quoniam liberè loqui non licet) tacitè*

tacitè rogāt, ut ſe quoq; ſicut cæterarum provinciarum ſocios dignos exiſtimetis, &c. Cic. *quoniam quidem epiſtolæ inquiunt graves, ſunt & fortes.* 2. Cor. 10. 10.

Perfecta eſt cum tota fictio perſonæ oratione noſtra plenè repræſentatur, Quo in genere & acceſſus ad Proſopopœiam & receſſus inprimis decorus eſſe debet, ſic pro Cælio excitatur Appius cæcus ad objurgādam Clodiæ libidinem, *Exſtat igitur* (inquit orator) *ex hac familia aliquis ac potiſſimum cæcus ille, ſic aget & ſic loquetur, Mulier quid tibi cum Cælio? quid cum homine adoleſcentulo?* Et Salomon mulierem ornatu meretricio ſic loquentem introducit: *Victimas pro ſalute devovi, hodie reddidi vota mea, &c.* Proverb. cap. 7.

Fuit figura in logiſmo, quid eſt figura in Dialogiſmo?

Soar. lib. 3. Rhet. cap. 30. Figura in dialogiſmo eſt cum ſententia figuratur in colloquutioue, quæ conſiſtit in Interrogatioue & Reſponſione.

Quot modis figuratur Interrogatio?

- *Interrogatio figuratur*
  - *Deliberatione, ea vero*
    - *Addubitatione.*
    - *&*
    - *Cõmunicatione.*
  - *Occupatione quæ eſt alias*
    - *Obliqua.*
    - *Perfecta.*

Addubitatio ſeu ἀπορία eſt deliberatio nobiſcum, ut *Equidem quod ad me attinet, quo me vertam neſcio: negem illam fuiſſe infamiam corrupti iudicii? An vero vivere in carne mihi operæ pretium ſit, & quid eligam ignoro.* Phill. 1.

Communicatio quæ dicitur ἀνακοίνωσις eſt deliberatio cum alijs, ut Cicer. pro Quint. *Quid denique? quid cenſetis? Cedo ſi vos in eo loco eſſetis, quid aliud feciſſetis? Quid vultis? in virga veniam ad vos an in charitate & ſpiritu manſuetudinis?* 1. Corint. 4.

Keck. lib. 2 Syſt. Rhet. cap. 16. pag. 226.

Occupatio eſt cum alieni conſilij interrogationem occupamus eiq; reſpondemus. Græcè dicitur πρόληψις, quæ habet ferè Proſopopæiam conjunctam, ideoq; aliàs obliqua eſt aliàs perfecta.

Keck. lib. 2 Syſt. Rhet. cap. 13. pag. 205.

Obliqua eſt quæ imperfectam ſolummodo Proſopopæiam adjunctam habet, ut Cic pro Amer: *Credo ego vos Iudices mirari quid ſit quod cum tot ſummi &c tandem reſponſio ſubiungitur. Quæ me igitur*

re

res propter cæteros impulit, vt cauſâ S. Roſcij reciperem? Quia ſi quis iſtorum dixiſſet quos videtis addeſſe, multo plura dixiſſe.. quam dixiſſet, putaretur & ego ſi omnia liberę dixero nequaquam tamen oratio mea in vulgus emanare poterit Quid tibi videtur Simon? reges terræ à quibus accipiunt tributum &c. Matth. 17. 25. in textu dicitur quòd ſervator vſus ſit Prolepſi Petrum præveniens. Perfecta eſt quæ plenam habet Proſopopœiam, ut Cic. pro Cœl. *Dicit aliquis, hæc igitur eſt tua diſciplina? &c.* ſic pro Quint. *De re pecuniaria cupio Contendere: non licet, At ea eſt controverſia, nihil ad me attinet &c. Sed dicet aliquis quomodo reſurgunt mortui, quali autem corpore &c* 1. Cor 15. *Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem medice cura &c* Luc. 4. 23. *Sed dices, rami illi fracti ſunt ut ego, &c.* Rom. 10.

Quot modis figuratur Reſponſio?

Duobus { Permiſſione,
Concluſione,

Soarez. lib. 3. Rhet. cap. 30.

Permiſſio ἐπιτροπὴ eſt cum facti cujuſpiam licentia condonatur, ut Virg. Æneid: 4.

—— neq; teneo, neq; dicta refello
I, ſequere Italiam ventis, pete regna per undas.

Letare

Lætare ergo iuvenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuventutis &c. Eccleſ.11.9.

Conceſſio συγχώρησις eſt cum dictum aliquod aut argumentum condonatur ut, *ſit ſacrilegus, ſit fur, ſit flagitiorum omniumque vitiorum princeps; at eſt bonus imperator*, Act.in ver 7.

Confiteor autem hoc tibi quod ſecundum ſectam quam dicunt hæreſin ſic deſervio patrio Deo meo &c Act.24 14.

Delectat hoc ornamentum, in oratione præcipue, cū id concedim⁹, quod ei, cui conceditur, nocet, ut ſæpe fit in contentionibus & controverſijs.

Hec habui que de tropis & figuris dicerem, quæ certe doctrina infinitior eſt quam vulgo creditur, atque hec eſſe in cauſa puto, ut omnis iſta diſputatio, non ſolum dubia et incerta ſed controverſa etiam plenaq́ʒ diſſenſionis ſemper fuerit. In qua tamen ego quod ſimillimum veri viſum eſt, ſum ſecutus.

Soarez. de arte Rhet.l.3.c.30. Rhet. Philippo Ram.lib.1.ca.34. in appendice.

Caput Septim.

Caput Septimum.

§. 1. *Hactenus fuit elocutio artificij Rhetorici pars tertia, adhuc duæ reſtant Memoria & Pronunciatio, quas quæſo ut pro more tuo breviter & dilucidè velis explicare.*

Vide Keck Syſt. Rhet. lib. 3. cap. pa 354 & ſeqq. Quint. l. 11. ca. 2

BEne quidem meminiſti explicabo utramq; brevibus inprimis verò *memoriam, theſaurum rerum omnium, quæ niſi cuſtos inventis cogitatiſq; rebus & verbis adhibeatur intelligimus omnia, etiamſi præclariſſima fuerint in oratore peritura.* Cicer. de orat. lib 1

Quanam ergo ratione refricare mihi poſſum memoriam inventorum?

Vide Soar. lib. Rhet. 3. cap. 52. & ſeqq.
Vide Alſted orat. lib. 4. ca. 19.

Viam firmandi & adjuvandi memoriã per locos veluti tabulas, & imagines veluti ſimilitudines earum rerũ quas meminiſſe volumus obſcuram valde puto & ſalebroſam, ea extra aleam ratio longè optima eſt cum cõparandi tum confirmandi memoriam quam pueris præſcribit Plutarchus, quamque ex eo (quia jam ad manum eſt) deſcribere non recuſabimus, πάντων δὲ μαλιστὰ τὴν μνήμην τῶν παίδων ἀσκεῖν &c. εἴτε ἐκ φύσεως μνήμονες

εἶεν

ξιεν οἱ παῖδες, εἴτε ϗ τοὐναντίον ἐπιλήσμονες. τὴν γὰρ πλεονεξίαν τῆς φύσεως ἐπιῤῥώσομην, τὴν δὲ ἔλλειψιν ἀναπληρώσομεν. ϗ οἱ μὲν τῶν ἄλλων ἔσονται βελτίους, οἱ δὲ ἑαυτῶν. Plut. περ: παίδ: ἀγωγῆς, Quare juventuti utiliſſimum eſt memoriam adjuvare & confirmare uſu atque exercitatione, hoc eſt frequenter ediſcendo quædam memoriter, *Vid: Dreſſ. Rhet. pag. 33. & Soarez Ieſuitam. li. 3. de arte Rhet. ca. 55.* plurimum etiam adjuvatur memoria ſcriptione eorum quæ ſunt inventa. *Vide Keck Eccleſ. Rhet lib. 1 pag 33. & Sohnium de interpretat eccleſ ibidem pag. 164. & Sturm: de imitat. orat. lib. 1. ca. 7.*

Caput octavum.

Satis breviter de Memoria, iam velim pari brevitate agas etiam de Pronunciatione.

DEventum jam tandem eſt ad ſummum oratoris decus & complementum, unde nec ſine cauſa Demoſthenes cuidam percontanti quid in eloquentia eſſet præcipuum, reſpondit Pronunciatio

§. 1.
Keck. l. 3. Syſt. Rhet. c. 2. Dreſ. 3. Rhet. p. 931.

Quintilian. lib. 11. ca. 3 li. 1. c. 10. Soarez de Arte. Rhet. lib. 3. c. 56. & ſeqq. ad finem libri. Sturm. de imitat. orat. lib. 1. ca. 15.

ciatio tum roganti quid eſſetproximum, item reſpondit, Pronunciatio roganti deniq; quid tertium, nihil aliud reſpondit quam pronunciatio, De ea certa præcepta dari non poſſunt, habeo tamen uonnulla in genere de ea adnotanda.

Quænam ea ſunt?

In pronunciatione duo ſunt conſideratu digna {
Vox, vnde Prolatio.
Geſtꝰ vnde Actio.

Quænam ſunt de Prolatione leges?

De Prolatione leges ſunt {
Generalis vna.
Plures ſpeciales.

Keck. l. 3. Syſt. Rhet. c. 3. Vi. Alſted. orat. li. 4. c. 17.

Lex generalis eſt, Ne ſit graviſſima, neve acutiſſima, Nam ſubmiſſo illo murmure debilitatur omnis intentio, contra antem dicere omnia clamoſe inſanum eſt, Itaq; intermedijs inter imum ſublimumq; ſpatijs eſt conſiſtendum, In omni quippe voce eſt quiddam medium, ſed ſuum cuique voci, Hinc gradatim aſcendere vocem utile & ſuave eſt, Commendat quoq; orationem pronunciatio tardiuſcula, qua de re vide Dreſſerum lib. 1. Rhet. p. 19. optime monentem, *Neq; alienū fuerit exiſtimo*

Quint. l. a. fol. 5.

à

à pueris exigere quo ſit abſolutius illis os & expreſsior ſermo, ut nomina quædam verſuſq; affectatæ difficultatis ex plurimis aſperrimè coeuntibus inter ſe ſyllabis catenatos, & velut confragoſos quam citiſſime volvant, [cujuſmodi ſunt, architriclinus, doctor irrefragabilis, γλυκύπικρον, anathematizando anathematizabis eos Arx, ſtridens, roſtris, ſphinx, pres ter torrida, ſeps, ſtrix, εὕρηκα τὸ ῥῶ βεζωρευμένον. φιλοσοφοτεχνομιξοπλατωνικοθεολογία. Therapontigonoplatagidori. & in noſtro idiomate, **when a ſymonizing Scholler agrées with a gehizing Patron, and a Judaizing Biſhop to make a diabolizing impropriation.]** *res modica dictu, quæ tamen omiſſa, multa linguæ vitia, niſi primis eximuntur annis, inemendabili in poſterum pravitate durentur.*

Quint.l.1.fol.5.

Sphinx. Philoſo c.28.

Neand.hiſtor. Eccleſ.p.552. Gryn.prefat.in ſcript.Eccl ex Cum.

The truth of Tithes, p.159.

Leges ſpeciales ſunt vel communiores, vel magis particulares,

Muſicen oratori valde eſſe commodam, vide Quintil.li.1.c.8. fol.23.

Communiores ſunt de
- Voce in ſingulis verbis. vide Tal.l.2.c.3.
- Vocis
  - Cantico, cap.4.
  - Intenſione & remiſſione, c.5.

Particulariores ſunt in ſingulis ſc. affectibus,

Igitur in
- Miſeratione, vox erit flexibilis, plena, interrupta, flebilis.
- Iracundia, acuta, incitata, crebrò incidens.
- Metu & verecundia, Contractus & hœſitans ſonus eſto.
- Voluptate, tenerum, lene, effuſum, hilaratum vocis genus optatur.
- Blandiendo / Satisfaciendo / Rogando — Lævis vox & ſubmiſſa fit.
- Dolore ſive Commiſeratione, grave quiddam & imo preſſu ac ſono obductum requiritur.

§.2.

Actio in dicendo una dominatur, ſine hac ſummus Orator eſſe in nullo numero poteſt, mediocris hac inſtructus ſummos ſæpe ſuperavit Cic. de Orat. lib. 3.

Fuit vox & prolatio reſtat adhuc geſtus & Actio. Quænam ſunt de Geſtu leges?

De geſtu leges ſunt, vel de geſtu
- Totius Corporis.
- Singularũ partium.

De geſtu Totius corporis lex unica eſt, ut omnes vocis flexiones ſubſequatur geſtus, quem tamen Orator moderabitur, accommodabitque magis ad ſenſus quam ad verba, Status vero corporis ſit ſecundum naturam erectus, etenim natura

Keck. l. 3. Syſt. Rhet c. 4 p 395. Alſted. orat. l. 4. ca 18.

Os homini ſublime dedit, cælumq́ꝫ videri
Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

Alſted in appendice ad oratorem ſuum pag. 286.

Geſtꝰ ſingularum partium eſt, vel

- Capitis, cujus geſtus cum illo corporis ſtatu conſentiens eſſe debet ſolo namque capite geſtum facere aut frequenter facere vitioſum eſt.
- Oculorum, nã indices animi ſunt oculi. Quare cũ effeceris ne quid ineptum, aut vultuoſum ſit, tum oculorum debet eſſe magna moderatio. qui, quot animi motus ſunt, tot ſignificationes habent.
- Humerorũ, à quorum jactatione cavendum eſt.
- Brachij, quod procerius projectum quaſi quoddam telum orationis eſt.
- Manus, quæ cum cæteræ par-

tes ſolum dicentem adjuvent, prope ipſa loquitur.

- Digitorum quorum particularis geſtus, & inſignis ille quidem.
- Femoris, quod ferire uſitatum eſt, & indignatos decet.
- Pedum quorum obſervatur.
  - Status, de quo hæc eſt regula, In dextrū aut lævum latus vacillare alternis pedibus inſiſtendo ridiculum eſt.
  - Inceſſus, qui permiſſus eſt oratori, ſed raro, & tantum in cauſis publicis ubi ſuggeſtū eſt ſpatioſum, Diſcurſitare vero eſt ineptiſſimum.

Abſolvimus (Deo gratias) totam eloquentiæ methodum de oratione perfecta & ſolenni componenda nã quod imperfectã & familiarẽ attinet de epiſtolis ſcribendis referenda illa eſt ad Epiſtolographiã Alſtedii, Inſtitutionẽ epiſtolicã Lipſii de conſcribendis epiſtolis libellũ Eraſmi & aliorũ qui operam navarunt non cõtemnendã iſto in ſtudio exornando.

Secundum regulas has & præcepta efformanda ſunt tenera juvenum ingenia, & pueri inſtituendi quos tamen ita non conſtrictos volo, ut iſtis ſemper regulis ſuperſtitioſe inhæreant, * *quoniam ſi acutum præcipuè & fervens adſit ingenium, facilius adhæret eloquentia legentibus & audientibus eloquentes quam eloquentiæ præcepta ſectantibus.* verum ut pueruli priuſquam ire viam poſſunt, nituntur ſcamnis & fulcris ni concidant, ita & illos, donec orationem componere didicerint, hiſce & ſimilibus præceptis inniti debere exiſtimo, quibus tamen in imitatione vel exercitatione poſtea cum maturverint uti poſſint ad libitum ſuum, libitum dico, ſed in [a] imitatione. mihi namque certe attentius cogitanti explodenda videtur inprimis eorum ſententia, qui imitationem prorſus ſuſtulerunt & ſuum cuiq; ductum

Dreſſ. in Rhet. p. 31 vide locum.

* *Auguſt. de doct. Chriſt. lib. 4. c. 2. 3.*

[a] *De imitatione quantum præſtat arti. vi. Alſted orat. 4. l. cap. ult. ad finem.*

in ſcribendo relinquunt. Quint. vox eſt prudens & gravis, [b] *Hercule* inquit *neceſſe eſt ut aut ſimiles bonorum ſimus aut diſſimiles, ſimiles rarò natura præſtat, frequentius imitatio,* [c] Quare ſummo quidem opere juvenes hortor ut exempla ſibi comparent & ob oculos ſuos ponant illuſtrium virorum, qui hac in arte cum gloria ſunt verſati, in quibus primas tenet Cicero, cui certe nos non modo primas ſtyli in imitatione, ſed etiam ſolas deferimus, Neque enim audiendi ſunt iſti qui omnes bonos latinitatis authores præfigi maluerunt, nuſquam enim eſt qui ubique eſt, Vnicum ergo tibi elige, quem fæliciter exprimas, eumque ſi placet Ciceronem, *qui ex omnium conſenſu cæteris omnibus hac in arte palmam eripuit, cui latinus ſermo patrius fuit, cui literæ, lingua, artes, ingenium, iudiciumque perpolierunt, cui cum ætate hoc ſtudium adolevit, cui denique, hoc ipſum curæ & cordi fuit, eloquentiam latinam perficere, Optabile quidem eſſet, difficilem eſſe in oratoribus electionem, ſi Copia Oratorum eſſet Magna, Nunc quoniam duo Excellunt ſine Controverſia, ſtatuendum eſt, apud Græcos, Demoſthenis dicendi genus perfectum atque ſummum, apud Latinos,*

[b] *Quintilian l. 2. ca. 6.*

[c] *Pueris quidem Cicero & ſolum, & ſolus legendus Keck li 2. Syſt. Rhet ſpecial, ca. 2 p. 674.*

Dent operam in hoc genere diſcentes, ut cum aliquid ſint ſcripturi, exquirant in Cicerone ſimilis argumenti tractationem. Dreſſ ubi ſupra

Ad dicendi facultatem, ipſum Ciceronem, ſi nō ſolum certe potiſſimum volo, R. A. Epiſt. 1.

De Geneſi Imitativa, Vide Cramer. in praxi Horat c 10. Quint. l. 10 c. 2. Soar. l. 1. c. 11. R. A. Epiſt. 1. Alſted. li 3. orat. p. 29. Sturm de imitat.

tinos, M.T.Ciceronis, vel potius apud utroſque utrumq́ dicendi genus eſſe amplectendum.

orat. l. 1. c. 4 & l. 2. c. 2 & c 4. & in ſcholis ſuis in l 1 & cap 5.

Vide Alſted. orat. l. 5. c. 17. & eundem c. 18. ad finem fere. lib. 1 p. 16. Ad optimorum ſcriptorum lectionem atque imitationem adferenda μέθοδος eſt cum διαιρετικὴ & ἀναλυτικὴ, tum συνθετικὴ; præſertim in illis orationib. quæ non ſolum propter intelligentiam, ſed multo magis propter eloquentiam cognoſcuntur, quales ſunt clariſſimi apud Latinos oratoris & unici omnium literatorum exempli, M. T Ciceronis, *ſummæ arte ac induſtria factæ & elaboratæ. Valentin. Erythæus.*

Quod tamen à me dictum non ita volo intelligendum, quaſi nullum fructum ex alijs authoribus percipi, nullum florem oratorium niſi in Ciceronis hortulo creſcere putarem, ſed hoc dico, unum vos debere imitari oratorem, & ſi ullum alium, certe Ciceronem, *in cæteris legendis, cenſores vos eſſe debere, in Cicerone diſcipulos; illos notare, hunc ſuſpicere, illos guſtare, hunc vorare, concoquere; & in ſanguinem penitùs, ſuccumq́ veſtrum vertere.* Tyroni namq; & eloquentiæ ſtudioſo illud Fabij ſubinde inculcari volo, *Multum profecit cui Cicero placet.* Verum enimverò imitationi Ciceronis adjungenda eſt propria exercitatio. Illud enim M. Ciceronis ſemper ego ratum duxerim; *Stylus eſt optimus dicendi magiſter. Hac exercitatione Demoſthenes*

Vid. Dreſſ. Rhet lib. 3. p. 919. & 721. 927.

Lud. Viv. de cauſ. corrupt. art. lib 4.

E. C.

Cic. di. 1. de rat.

De ratione declamandi vide Sturm de imitat. orator. lib. 1. c. 13 & ſeqq.

natura ſua vitia emendavit, linguam expedivit, latera confirmavit, ſpiritum & animam longiorem adeptus eſt, omniaq́ ſumma in agendo eſt conſequutus, ut nemo maior, nemo perfectior auditus fuerit. Hac conſuetudine Cicero in Grecia & Aſia ad illius ætatis ſummorum virorum vocem, vultum, motumq́ applicavit; ut qui Roma diſcedens Hortenſio videretur diſertior, is eodem reverſus ſeſe viſus ſit ſuperaſſe eloquentia. Hac exercitatione & induſtria quotidiana tres philoſophi, ab Athenienſib. Romam legati miſſi, aſſecuti ſunt non ſolam prudentiæ laudem, verumetiam eloquentiæ gloriam, vel oratorum maximorum Craſſi & Antonij iudicio, invenerunt. Et ut ſemel dicam omnia, ſine exercitatione ſtyli & ſtudij imitationis, non eſt quod ſperet quiſpiam ſe in ratione dicendi profecturum. **Μελέτη πάντα δύναται**, ſtudium & exercitatio poſſunt omnia. Verbis concludam Quintiliani. *Hæc ipſa ſine doctore perito, ſtudio pertinaci ſcribendi, legendi, dicendi multa & continua exercitatione nihil proſunt.* Sed enim dices forſan, quomodo imitabor Ciceronẽ? qua ratione artem Ciceronianam & eloquentiam oratione mea adumbrabo? Sanè ſi vel præceptor præeundo oſtenderit tibi oratoris

Quintil. li. 1. ad finem prooemii, & libr. 10. cap. 3. Soar li. 1. Rhet. cap. 10. Videatur Aug. lib 2 de doctr. Chriſt. cap. 37.

toris artificium, vel tu ipſe illud inter legendum animadverteris. Quod certè quò faciliori poſsis negotio deprehendere, ecce rem totam uno vel altero exemplo patefaciemus. Tu conſule boni & quicquid per illa exempla in arte reſolutoria profeceris, acceptum referto Thom: Freigio, è cujus quæſtionibus ἰαθιναὶς nos iſta in tuum uſum deprompſimus.

Præcipuus Analyſeos ſcopus Imitat. Alſted.

Libellus poſterior de Analyſi orationis (ſi Deꝰ annuerit votis cœptiſq́; aſpiraverit) ſequetur ſuo tempore: interea loci legatur Ioan. Thom. Freigius loco citato. Nos huic tractatui coronidem adponamus oportet. Illud ſeria quædam & neceſſaria ſuadent, cogunt, negotia, argumenta. Placet tamen (quia ſic alijs viſum eſt) Appendicis loco unicam orationem attexere, quam φώνης τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῷ φροντιστηρίῳ πατριωτικῷ Βοσπόρου ἐξηγητὴς habui quondam in florentiſsimo Reginènſium conſeſſu. De ea nil moror quid alij exiſtiment. Mihi equidem (quamvis lucernam olere videri ri poſsit) per omnia tamen non placet, cum ſtylus æquabilis non ſit ſuíque ſemper ſimilis. Quod certè aliter fieri non potuit in rhapſodia, ex aliorum ſcriptis potius quam cerebello meo confictâ. Qualiſcunq́ue tandem ſit, ſtudioſis ſpero illam fore non ingratam.

Oratio παρακλητικὴ ſive Adhortatoria ad ſacras literas perlegendas, & Græcam linguam perdiſcendam, habita in aula Coll. Regin: ad initium Termini Michaelis 1619. cum ſacratiſſimi Evangelij ſecundum Lucam interpretationem auſpicatus ſum.

Exordium. ANtiquitùs ſolebant majores noſtri totius anni curriculum ad feſtum Sancti Michaelis inchoare & ſiſtere, ſi *Foxius.* Ioanni Foxio rerum Anglicarum ſcriptori diligentiſsimo, Martyrologo noſtro fidem adhibeamus. In re tam dubia & minus neceſſaria cauſam nolo rimari incertam; ſed ſi mos antiquorum nunc obtineat (neque enim video adhuc teſtem ſatis idoneum qui illum antiquatum aliquando

quando, & jam olim exoleviſſe indicare velit) tum hæc ab exordio hujus anni non niſi ſecunda ſeptimana agitur. Novus proinde annus, novus terminus, nova dicendi materies (quæ omnia fauſta precor ſint & auſpicata) non incommodè nonnihil præfandi mihi anſam ſubminiſtrarunt. Neque enim illud mihi committendum erat, ut ſacra hæc & divina eloquia illotis ut aiunt manibus aggrederer. *Periclos aditum ad celeberrimam arcem Athenarum parum ſplendidum putavit ſine Propylæo;* pari modo & mihi ad nobiliſsimos, Atticos dicam? imò pluſquam Atticos ſcriptores acceſſus ſine proœmio parum commodus judicatur.

Reynold.

Narratio.

Et quod in re oratoria facultatulam meam exercere, veſtram exacuere maximè in votis habeo, idcirco quaſdam orationes elegantes ex ſacratiſsimo ſcripturarum penu depromptas Præcurſoris, Iohannis Baptiſtæ; Salvatoris, Ieſu Chriſti; Petri & Pauli, Apoſtolorum, eaſque ſolas ex hoc ſuggeſto enarraturus ſum. Verum enimvero quæ me cauſa impulit, au hoc potius quam alio decurrerim campo ſic habitote. Cum vidiſſem Henric. Stephanum virum emunctæ naris & de

Græcis literis ſtudijſq; humanioribus non peſsimè meritum conciones quaſque nobiliſsimas ex Herodoto, Thucydide, Polybio, alijſque probatis authoribus ſelegiſſe & in unum veluti faſciculum opera non contemnenda concinne admodum compoſuiſſe, illud ego ἀμφοτέραις ut dicitur χέρσι tanquam cœleſte aliquod munus amplexus ſum, interim tamen ægrè ferebam me iſtas potuiſſe, humanas in unum acervum collectas, haſce vero Chriſti divinas & Apoſtolorum a nemine quod ſciam ſepoſitas non niſi in toto Bibliorum volumine conſperſas intueri. Subijt ergo mihi in mentem levis quædam cogitatiuncula de cōcionib⁹ hiſce in hac lectiſſ. corona prælegēdis. Levis inquā ſubijt τὰς καταρχὰς, quæ temporis proceſſu in eas ſponte excrevit vires ut mirificè iſta cogitatio me oblectaret. Quareoperæ me precium facturum arbitrabar, ſi iſthunc annum, quem bonis avibus nunc primum ex majorum inſtituto auſpicamur in ſacris hiſce lectitandis penitus inſumerem. Opus, mihi certe non incommodum, vobis uti ſpero adoleſcētes perutiliſsimum, certè neceſſarium. Ex unica iſtac radice duplex vobis utilitas, ſi benè ominor, ſuccreſcere videtur, utpote qui, cum Græca

Partitio.

eloquia tum ſacra oracula idq́ue una eadémque opera perdiſcere poteritis. De Græcis breviter, de ſacris ſuſior inſtituenda eſt nobis oratio De Græcis dicturus non neceſſe habeo magni illius Eraſmi Roterodami præceptoris Hegij ὁμοιοτέλευτα huc congerere, unum illud dico omnes dicendi veneres, omnia linguarum omnium myrothecia in Græcam linguam congeſta eſſe, & Græca tam eſſe Academico neceſſaria, quam ſint ſtudia. Ita ut ſemi doctos, ſemi-Academicos eos omnes exiſtimem (neque mea ſolius eſt hæc opinio ſed authoris gravißimi) qui Græcarum literarum rudes ſcientiam profitentur. Omnes quippe ſcientiæ & facultates, quamlibet à perenni bonornm fonte Deo ipſo originem ducentes, ortus tamen καθημὰς, incrementa, ornamenta ſua ſoli Græciæ accepta referebant, dum mater Muſarum Minerva Athenarum domina, Athenæ ditionis Græcanicæ regina, Græcia totius Europæ oculus meritò audierit. Teſtor Ariſtotelem & Platonē, qui in philoſophia, Iuſtiniaunm qui in Iuriſprudentia, Hippocratem & Galenum, qui in Medicina primas obtinent, teſtor Irenæum, Baſileion, Gregorios, Nyſſeuum,

Confirmationis primum membrum de Græcarum literarum 1. Perfectione & dignitate. 2. Neceßitate cum in Artibus.

Nyſſenum, Nazianzenum (Deus bone quantos viros!) qui vigilijs & operibus ſuis æternitati cõſecrandis ſacratisſimam artem noſtram Theologiam adornarunt.

Tum in Theologia.

Nolo hic in Scholaſticorum fæcem involare, qui doctrinæ puritatem per ſuam φιλοσοφοτεχνομιξοπλατονικοθεολογίαν dehoneſtarunt, turbarunt, ut monſtroſo vocabulo optime in eos jocatus eſt Neander in hiſtoriola eccleſiæ. Hujus farinæ fuerunt ſententiarij, Summiſtæ, Lumbardiſtæ, Scotiſtæ, Occiſtæ, Thomiſtæ, Marialiſtæ, Sermoniſtæ, & id Genus doctores novi, qui Græcarum artium penitùs ut notũ eſt rudes, veteri vulgatæ Bibliorum editioni nimis inhærentes, ſcripturamque non per ſcripturam ſed Prophetas, vel ex philoſophorum & poetarum placitis, vel ex Pontificis Romani Decretis interpretantes non modo Theologiam in meram philoſophiam transformarunt, verumetiam plauſtra errorum in Dei eccleſiã invexerunt. Imò illud aſſero (neque deſunt rationes validiſsimæ) errores, deliramenta, impoſturas Romanenſium ſi non omnes certe quamplurimas ex linguarum ignorantia, & vulgata Scripturarum tralatione, quam Tridenti-

Neand.

na Synodus ſolum authenticam eſſe vult, primitùs promanaſſe. Sæpenumerò miratus ſum quid eſſet, quod Pontificij homines Moſen Prophetam in feneſtris, in libris ſemper depingerent cornutum, donec hujus erroris fundamentum legerem in vulgata editione. nam Exodi 34. verſu 29. dicitur Moſes deſcendiſſe de monte & ignoraſſe quod cornuta eſſet facies ſua ex conſortio ſermonis Domini. Et verſu ultimo videbant filij Iſrael faciem egredientis Moyſi eſſe cornutum. Hinc certe, ſi conjectura non fallar, & non aliunde illud monſtri oriebatur. Solent Papicolæ ſumma veneratione Mariam virginem adorare, quam reginam cœli, ſalvatricem mundi agnoſcunt, quam peccata remittere, dona ſpiritualia largiri, Satanam profligare audacter aſſerunt. unde iſta ſi non ex mala verſione textus Hæbraici Geneſ. 3. Ipſa conteret caput Serpentis, cum non de muliere ſed de ſemine mulieris Ieſu Chriſto locus iſte ſit intelligendus, Sed de Veteri Inſtrumento ut taceamus ne extra oleas palari videatur oratio, & accedamus ad Novum. Noſtis Romanenſes operum ſuorum perfectionē ſummopere urgere, quæ gratiam mereri apud Deum non uno loco docerit Illud ire ſtabilitum volunt ex Heb. 9.16. ubi vetus vulgata habet Talibus hoſtijs promeretur Deus. Sed primò *quàm putidũ eſt hoc & parum Latinum promeretur passivè*. Cum illa ſignificatione apud probatum aliquem authorem certè non occurrit, deinde eſt in Græco τοιαύταις θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεὸς talibus ſacrificijs delectatur Deus. *Ergo nos ſanctorum opera Deo grata eſſe, Deoq́; placere dicimus ex hoc loco*, ſed cum meritorum nulla ſit mentio, de meritis non magis procedit quam à baculo ad angulum. Romanenſes ſtatuunt ſeptem novi fœderis ſacramenta, in quibus ſolent annumerare Matrimonium, Matrimonium autem Sacramentum eſſe probant ex Ephes. 5.32. ubi vetus editio habet Sacramentum hoc magnum eſt, verum Græco vocabulo ad dogma hoc ſtabiliendum ineptè abutuntur. Græcus enim contextus habet Μυστήριον, *quod nuſquam in ſcripturis ita ſumitur, ut ſignificet eam rem, quam nos propriè ſacramentum dicimus*. Μυστήριον, arcanum ſecretum eſt, non ſacramentum. *Neque habet ex hoc loco prudens lector à Paulo, coniugium eſſe ſacramentum, non enim dicit ſacramentum*

VVhitak.

VVhitak.

cramentum ſed myſterium hoc magnum eſt: verba ſunt Cajetani Cardinalis, qui ob hanc veram vocem vapulat Ambroſio Catharino in 4 lib. Annotat. Hujus loci non eſt referre, quam delirant interpretes, imò ante mille annos Gregorius ipſe Romanus in illud Lucæ 15.8 quia vulgata habet de muliere quæ amiſerat drachmam quod evertit domum ſuam: erratum turpe & manifeſtum, cum in Græco ſit σαροῖ τὴν ὀικίαν, everrit domum non evertit. quã frigidè philoſophantur nonnulli de ſepultura apud inferos quia vetus editio habet de epulone quod ſepultus ſit in inferno Luc. 16 22. cum ex vitioſa loci verſione, omnes iſtas nugaces fluxiſſe diſputationes eſt certo certius. Aliqui Apoſtolum Iohannem adhuc vivere ſuſpicati ſunt hujus verſionis errore deluſi: nam vetus editio habet Iohan. 21.22. Sic eum volo manere donec veniam. Quid ad te? cum tamen ſit in græco, ſi velim eum manere donec veniam, quid ad te? ἐαν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τὶ πρόσσε; Aliqui contendunt Mariam virginem fuiſſe ſine omni peccato neſcio an magis virginis zelo, vel hujus verſionis errore abrepti. Nam vetus habet Luc.1.28. Ave Maria gratiâ plena. jam quod plenum eſt gratia, vacat omni peccato; cum ſit in Græco tantummodo χάρε κεχαριτωμένη ſalve gratis in favorem Dei recepta, gratis dilecta, non gratia plena. Ioſias Simler in oratione ſua de Petro Martyre Theologo ſummo refert eum olim Patavij totum ſeſe philoſophicis ſtudijs addixiſſe, & inter omnes philoſophorum ſectas Ariſtoteleam philoſophiam maximè amaſſe & coluiſſe. Quia verò Ariſtotelis *libri Latini habebantur. ſed tamen ita tranſlati, ut non ubique ſatis commodè Ariſtelis ſenſum mentẽq; exprimerent, (quamvis enim doctiſſimi viri in Ariſtotele transferendo laborarint, pauci tamen Ariſtoteleam brevitatem & limatiſſimum orationis genus imitari & exprimere per omnia potuerunt*) ſtatuit apud ſe Martyr Græcam linguam addiſcere, ut Ariſtotelem aliquando ſua ipſius lingua loquentem audiret. Qua in re multum ſtudij operæq; poſuit, effecitq; brevi, ut privato ſtudio & aſſiduitate magna difficultates omnes iſtius linguæ ſuperaret. Quod ſi ille nihil laboris non ſubierit in lingua Græca ediſcenda, quo melius intelligeret Ariſtotelem, Ethnicū ſcriptorem,

Simler.

rem, quantum nos operæ & olei in eadem perdiſcenda inſumere oportet, quo meliùs θεοπνεύστους authores divinumque ſcripturæ ſenſum intelligamus; præſertim cum vetus vulgata Bibliorum editio ſit corruptiſſima, neque pauciores numero ſunt aliorum verſiones nunc quam olim fuerunt ipſius Ariſtotelis. *Qui enim ſcripturas ex Hebræa lingua in Græcam verterunt linguam, numerari poſſunt* inquit Auguſtinus *Latini autem interpretes nullo modo. Ut enim cuique primis fidei temporibus in manus venit codex Græcus & aliquantulum facultatis ſibimet utriuſque linguæ habere videbatur, auſus eſt interpretari.* Melchior Canus epiſcopus Canarienſis utilitates quam multas particulatim enumerat, quas in explicando Dei verbo nobis afferre ſolet linguarum cognitio; locus dignus eſt qui legatur apud Canum lib 2. ca 15. Singulis nolo ſuperſtitioſiùs inhærere, unum vel alterum capitulum attingo. Conducit in primis linguarum & præſertim Græcæ peritia ad ſacrum Bibliorũ textum immediatè intelligendum. Quiſquamné eſt qui numerum beſtiæ apud Iohannem Apocalypſ. 13. 18. ſine alphabeti Græci ſecundum ordinem Arith-

Auguſtinus.

Tertiò utilitate in exponendis ſcripturis.

Apocal. 7. 4. 5.

Canus.

Auguſtinus.

meticum intelligentia ullo modo poteſt exponere ὧδε ἡ σοφία ἐςιν hic eſt ſapientia, qui mentem habet cōputet numerum beſtiæ, numerus enim ejus eſt numerus hominis, numerus autem iſte eſt χ ξ ϛ' id eſt 666. Deinde *utilis eſt in dictionibus quibuſdam explicandis, quæ magnam emphaſin habent, aut aliquam innatam proprietatem quam Latinus ſermo exprimere non valet.* Inſtat ille in voce καταβολῆς quam fundamentum non ſatis explicat inquit ille ex Hieronymo. Quinetiam, quod Græci uno vocabulo idque ore rotundo proferunt, ἀμεταμέλητα, Latini non niſi per periphraſin ſatis longam exprimere poſſunt, *hujuſmodi ut eorum eum pœnitere non poteſt*. Tertiò etiam utilis eſt ad tollendam verborum ambiguitatem, *nam quod ſcriptum eſt, Non eſt abſconditum à te os meum quod feciſti in abſcondito, non elucet legenti utrum corrupta* litera os *pronunciet, an producta. Si enim corripiat*, ab eo quod ſunt oſſa, ſi autem producat ab eo quod ſunt ora intelligitur numerus ſingularis. Sed talia linguæ præcedentis inſpectione dijudicantur. Nam in Græco non ςόμα ſed ὀςέον poſitum eſt. Denique confert linguarum peritia ad detegendos errores, mendas, defectus, ſolœciſmos vulgatæ editionis, cujus habitum miſerum & ſquallidum inter legendum ſoleo obſervare, quam Iſidorus Clarius innumeris ſcatere vitijs diſertè aſſerit, aitque ſe loca octo millia annotaſſe & emendaſſe. Ad detegendos inquam primò *errores*, qualis eſt Roman. cap. 14 verſu 5. Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet, cum Græcè ſit, ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορεῖσθω unuſquiſque in animo ſuo plenè certus eſto. Secundò *mendas*, qualis eſt Luc. cap. 11. verſ. 53. cæperunt Phariſæi ἀποστοματίζειν ἀτόν πέρι πλειόνων, vetus interpres tranſtulit, os ejus opprimere de multis, ineptè admodum, nam ἀποστοματίζειν eſt eum urgere ad loquendum de multis. Tertiò *defectus*, qualis eſt 1. Corinth. 6. 20. glorificate & portate Deum in corpore veſtro, cum ſit in origine δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινα ἐστὶ τοῦ θεοῦ glorificate igitur Deum in corpore veſtro & ſpiritu veſtro, quæ ſunt Dei, denique *ſolœciſmos*, qualis eſt Matth. 22. 30. neque nubent, neq; nubentur, Luc. 21. 38. Omnis populus manicabat ad eum, Iacob. 1.

vvbitak

17. Deus intentator eſt malorum. Hæc in fontibus longè aliter, & ſatis eleganter puréque fluunt οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται, πᾶς ὁ λαος ὤρθριζει πρὸς αὐτον, ὁ θεὸς ἀπείραστος ἐςὶ τῶν κακῶν. *In his Græcis nec puritas nec elegantia deſideratur Illa vero Latina ejuſmodi ſunt, ut nihil magis barbarum aut ineptum fingi poſsit.* Ideo non immeritò Sanctus Hieronymus ad fontes ipſos ſemper nos revocat, *Dulcius ex ipſo fonte bibuntur aquæ.* Sicut enim inquit in novo Teſtamento recurrimus ad fontem Græci ſermonis, ita in veteri ad Hebraicam recurrimus veritatem, cui conſona vox eſt illa Gratiani Diſtinctione nona, capite, Vt veterum, & Auguſtinus libro ſecundo de Doctrina Chriſtiana cap. 11. perſpicuè demonſtrat *Latinæ linguæ homines duabus alijs ad ſcripturarum divinarum cognitionem opus habere, Hebræa ſcilicet & Græca, ut ad exemplaria præcedentia recurratur*, ſi quam dubitationem attulerit Latinorum interpretum infinita varietas. Quare cum hæc ſtudia genere quidem ſumma ſint, uſu verò maximè neceſſaria, quid reſtat (Juvenes lectiſsimi) niſi ut vos iſta

V. Whitak.

Auguſtinus.

Brevis repetitio cui adiuncta eſt adhortatio & tranſitio ad ſecundum confirmationis membrum.

ſta capeſſatis omni alacritate, omni diligentia percurratis; ídque ſine mora & cunctatione, dum cor vigeat, ætas ſiverit, dum corpus ſit vividum, viresque permiſerint, aut hic aut nuſquam, aut nunc aut nunquam., τίνα γὰρ χρόνον ἢ τίνα καιρὸν τοῦ παρόντος βελτίω ζητεῖτε; ἢ πότε ἃ δεῖ πράξετε, εἰ μὴ νῦν; Diu heu nimis diu Summulis, Exponibilibus, Ampliationibus inhæremus Græcæ interim & ſanctæ linguarum penitus expertes; diu heu nimis diu Flaccis, Perſijs, Ovidijs, reliquis hujus ævi ſcripturiendi pruritu percitis nugatoribus diſertis incumbimus, neglecto interim ſacro codice qui *ſolus nos erudire poteſt ad ſalutem quæ eſt per fidem in Chriſto Ieſu*, ut Sanctus Paulus loquitur.

Demoſthen.

Quæ eo certè animo à me dicta nolim exiſtimetis quaſi omnem humanioris litteraturæ rationē improbarem, procul abſit ut talia de me quiſquam cogitet, næ inſipientiſſimus forem, ſi iſta ſaperem; ſumma namque eſt utilitas logicæ in Theologia, ſummus philoſophiæ uſus, Rhetoricæ non exiguus, aliarum ſcientiarum ſuus, uti diſertiſſimis argumentis Auguſt. lib. quatuor de doctr. Chriſtiana, in quibus typum veramque Evangeliſtæ effigiem nobis excudit, probare contendit. Sed *ut dicere cœperam* hoc eſt quod aſſero. Iſtis ſtudijs minutioribus tanquam medijs utendum eſt, in illis tanquam in fine nobis non eſt acquieſcœndum. Imbibendæ ſunt artes, legendi logici, philoſophia perdiſcenda; omne tamen in illis tempus non eſt collocandum, non juvat iſtis chartis immorari, nedũ immori, ſed prælibatis iſtis ad altiora paulò contendamus oportet, quæ non modo guſtanda ſed devoranda imò digerenda in ſuccumq́; & ſanguinem noſtrum convertenda ſunt, ni juſtiſsimæ Agathonis reprehenſioni ſubeſſe velimus.

Auguſtinus.

Agatho.

Τὸ μὲν πάρεργον ἔργον ὡς ποιούμεθα,
Τὸ δὲ ἔργον ὡς πάρεργον ἐκπονούμεθα.

Confirmationis ſecunda pars de S. Scripturarum primò perfectione & plenitudine.

Iſtum ergo jam errorem eorum minuendum eſſe cenſui, qui generi & ſpeciei, fabulis, & nugis totum ætatis ſuæ teneræ ſpacium conſecrarunt, neglectis interim divinis eloquijs, quæ tamen à faſcijs & incunabulis ſuis edoctus fuiſſe perhibetur Timotheus. Hîc valet illa fortaſſis Æſchyli monitio paululum immutata, *Ne in ijs labores temerè quæ* parùm *juvant*. Nam ut maximè concedamus illa ſtudia aliquomodo eſſe utilia, imò neceſſaria, ſi tamen ad ſacra ſemel conferantur eloquia, parùm habere utilitatis videbuntur. Rectiſime Auguſtinus, quare.n.in re tam divina divinos authores nō urgerē, Theologꝰ Theologū? (imò verò non ex Stoa aut Academia, ex Peripatu aut placitis Philoſophorū depromptā hanc orationem videri velim, ſed ex noſtrorū hominū ſcriptis & libellis totam concinnatā, conſarcinatam exiſtimetis) Rectiſsime inquam Auguſtinus. *Quanto minor eſt auri, argenti, veſtiſq; copia, quam de Ægypto ſecum ille populus abſtulit, in comparatione divitiarum quas poſtea Hieroſolymæ conſecutus eſt, quæ maximè in Salomone rege oſtenduntur, tanta ſit cuncta ſcientia quæ quidem eſt utilis collecta de libris gentium, ſi divinarum ſcripturarum ſcientiæ comparetur. Nam quicquid homo extra didicerit, ſi noxiū eſt, ibi damnatur; ſi utile eſt, ibi invenitur Et cum ibi quiſque invenerit omnia, quæ utiliter alibi di-*

Æſchyl.

Auguſtin.

dicit, multo abundantius ibi inveniet ea quæ nuſquam omnino alibi, ſed in illarum tantummodo ſcripturarum mirabili altitudine & mirabili humilitate diſcuntur. Qua ſententia quid de plenitudine ſcripturarum dici vel fingi potuit auguſtius vix ſatis intelligo. Sed eſto, quod rerum omnium & ſcibilium varietatem Scriptura copioſiſsimè complectatur; ibi tamen deeſt eloquentia & facultas oratoria quā nos unicè ſectamur. *Quæ quidem dubitatio apud meipſum & apud eos qui mecū quod dico ſentiunt, facillimè ſolvitur. Ubi enim ſacratiſſimos Dei amanuenſes intelligo, non ſolum nihil his ſapientius, verum etiam nihil eloquentius mihi videri poteſt. Ubi vero eos non intelligo, minus quidē mihi apparet eorū eloquentia, ſed eā nō dubito eſſe talē, qualis eſt ubi intelligo.* Cedò tamē ſi placet nonnullos ſacri codicis cōtextus quib⁹ illud quod nudè aſſeris, firmare poteris. *Poſſem equidē ſi vacaret omnes virtutes & ornamenta eloquētiæ, de quib⁹ inflantur iſti qui linguā ſuā noſtrorū authorū linguæ nō magnitudine ſed tumore præponunt, oſtendere in iſtorū literis ſacris, quos nobis erudiendis & ab hoc ſeculo pravo in beatū ſeculum transferendis providentia divina providit.* Singula verò recitare nec mihi licet

Secundo Eloquētia, per Prolepſin.

Auguſtinus.

Auguſtin.

nec vobis expedit, quare ex millibꝰ unum vel alterū Apoſtoli locum habitote.

Auguſtin.

Quis enim nō uideat quid voluerit dicere & quam ſapienter dixerit Apoſtolus ad Rom. 5 καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν, *&c. Gloriamur in tribulationibꝰ, ſcientes quia tribulatio patiētiā operatur, patiētia autē probationē, probatio verò ſpē, ſpes autē nō confundit; quia charitas dei diffuſa eſt in cordibꝰ noſtris per ſpiritum ſanctū qui datꝰ eſt nobis.* Ecquid ſuavius vel ſalubriꝰ? ecquid ſapientius vel eloquentiùs gradatione quadam pluſquā Tulliana dici à quopiā potuit? *Apoſtolū* certe *præcepta eloquētiæ* ſuperſtitioſe *inſecutū fuiſſe nō dicimꝰ, quòd tamen eius ſapientiā ſecuta ſit eloquentia nō negamꝰ.*

Auguſtin.

Scribens ad Corinthios in ſecunda Epiſtola ca. 11. redarguit quoſdam qui erant ex Iudæis Pſeudapoſtoli, eiq; detrahebant, & quoniā ſeipſū prædicare compellitur, hanc ſibi velut inſipientiam tribuens, quam ſapienter dicit, quāque eloquenter? πάλιν λέγω, μή τις με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα μικρόν τι κἀγὼ καυχήσομαι, *&c. Iterum dico, inquit, ne quis me exiſtimet inſipientem eſſe, alioquin velut inſipientem ſuſcipite me, ut & ego modicum quid glorier.*

Quod loquor, non loquor ſecundum Deum ſed quaſi inſtulitia in hac ſubſtantia gloriæ: quoniam quidem multi gloriantur ſecundum carnem & ego gloriabor. Libenter. n. ſuſtinetis inſipientes, cum ſitis ipſi ſapientis. Toleratis. n. ſi quis vos in ſervitutem redigit, ſi quis devorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem vos cadit: ſecundum ignobilitatem dico, quaſi nos infirmati ſimus. In quo quis audet, in inſipientia dico, audeo & ego. Hebræi ſunt? & ego. Iſraelitæ ſunt? & ego. Semen Abrahæ ſunt? & ego. Miniſtri Chriſti ſunt? & ego, ut inſipiens dico, ſuper ego. In laborib. plurimum, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter. A judæis &c. Vid. loc.

Auguſtin. *Quanta ſapientia iſta ſint dicta vigilantes vident. Quanta verò eloquentiæ cucurrerint flumine, & qui ſtertit advertit.* Poſſem ego equidem facili negotio omnes iſtius ſententiæ elegantias recolligere, omnia cola & membra totius periodi, quam aptè ſibi reſpondeant, & quam concinno ordine diſponantur ſingula oſtendere, quod ab Auguſtino lib. 4. de Doctrin. Chriſt. factitatum video. ſed ut ejuſdem Auguſtini verbis de loquo quodam apud Amos prophetam abutar, *Quam ſit hic* *locus pulcher & quemadmodum afficiat legentes atq; intelligentes non opus eſt cuiquam dici. ſi ipſe non ſentit.* Pronum mihi jam foret neque operam forſitan luſiſſe viderer, ſi alios nonnullos dicendi lepores & eloquentiæ ornamenta ex iſtis quas ſuſcepi exponendas orationib. in medium adducerem, niſi ea pariter & alia unicuiq; orationi quaſi propria in particularem earundem tractationem reſervaſſem. Peroratio mea vos habeat exoratos quæſo, Græca & Sacra, hæc ut doctiores, illa ut Sanctiores evadatis, pari pietatis affectu, pari laboris conatu inſequi, venerari. Non crapulæ & commeſſationibus non fumo & vanitatibus non invidiæ & maleficijs, non fraudi & fallacijs, non otio & vitijs, ſed iſtis, iſtis, quæ dixi, ſtudijs incumbite, iſtis inhærete, ut profectus veſter omnib⁹ notus ſit. *A ſermone putri, ab illiberalibus iocis, à malis congreſſibus, à ſordibus popinarum à luxu in convivijs, in vino, Veneris lacte, in veſtitu molli & ſumptuoſo cavete. Vitate iners otium, nequitiæ fomentum ſtudendo bonis artibus, audiendo, legendo, meditando, ſcribendo, dicendo, diſſerendo, legenda audiendáve limando. Mutuis conſiliis auxiliiſq; alios alij acuite, errantes dirigite, languentes*

Auguſtin.

Peroratio conſtat repetitione breui & inſigni adhortatione.

Raynold.

excitate,

Demoſthen. *excitate, Cor unum eſto & via una.* κἂν ταῦτα ποιῆτε, οὐ τὸν εἰπόντα μόνον παραχρῆμα ἐπαινέσεσθε, ἀλλὰ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς ὕστερον, πολλῷ βέλτιον τῶν ὅλων πραγμάτων ὑμῖν ἐχόντων.

Ariſtot.

εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε.

Dixi, audiſtis, habetis, judicate.

Coronis.

Deus precor benedicat ſtudiis noſtris, eáq; magis magiſq; promoveat, nequè modò linguam noſtram diſertam eſſe velit ſed & pectus pium. Fiat.

FINIS.

Typographus Lectori.

Humane lector errata ſic corrige. Pag.7. pro *itè* lege *item.* p.10.pro *geſta* l.*geſte.* p.15.l.*allatam.* p.17.pro *confeſſio* l.*confeſſo.* p.33.pro *quando* l. *quomoda.* p. 52.pro *ſuffuraturus* l.*ſuffuratus.* p. 69 pro εὐφωνεῖα l. εὐφωνία & pro *diviſionem* l. *diviſionum.* p. 81. pro *Anadipoſis* l.*Anadiploſis.* p.85 pro *temperantiã* l.*temperantia.* p.92.pro *propter* l. *præter.* p.107.pro *aus* l. *ut.* p. 11 pro *cornutã* l.*cornutam.* p.113.priore in loco, pro *evertit* l.*everrit.* In Præfatione pro *ſuſpiciendã* l.*ſuſcipiendam.*

Reliqua σφάλματα (*cuiuſmodi ſunt inverſiones*, ut, p. 64. *poſſum* pro *poſſunt*: *tranſpoſitiones*, ut, p.32. *Apophethgmata* pro *Apophthegmata*: *mutationes literarum*, ut, p.113.*evertit* pro *everrit*) *benevole lector potes per temetipſum oſtendere & emendare.*

INTRODUCTIO IN METAPHYSICAM.

AUTHORE
RI. CRAKANTHORP
olim Collegij Reginæ
Oxon. Socio.

Metaphyſica reliquarum ſcientiarum apex & Culmen, iudex & præſes.

OXONIÆ,
Excudebant IOHANNES LICHFIELD, & IACOBUS SHORT,
Ann. Dom. 1619.

126.